

Primární prevence neetických projevů sexuality na druhém stupni ZŠ a SŠ

Bakalářská práce

Studijní program:

B7508 Sociální práce

Studijní obor:

Sociální práce a penitenciární péče

Autor práce:

Bc. Šárka Kalvová

Vedoucí práce:

PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Oponent práce:

Mgr. Lenka Nádvorníková, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání bakalářské práce

Primární prevence neetických projevů sexuality na druhém stupni ZŠ a SŠ

Jméno a příjmení: Bc. Šárka Kalvová
Osobní číslo: P18000018
Studijní program: B7508 Sociální práce
Studijní obor: Sociální práce a penitenciární péče
Zadávací katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: 2020/2021

Zásady pro vypracování:

Cíl bakalářské práce: Posouzení dosavadní praxe a návrh nových prostředků primární prevence v oblasti projevů sexuálního chování u žáků druhého stupně základních škol a středních škol.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Analýza dat, tvorba metodiky.

Při zpracování bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucího práce.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- PROCHÁZKA, M., 2019. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-88290-28-5.
- MULLER, M., M., 2014. *Jak ochránit děti před pornografií na internetu*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0694-1.
- ERIKSON, E. H., 2002. *Dětství a společnost*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-380-8.
- HELUS, Z., 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy. 2.*, přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4674-6.
- VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-802-4609-560.

Vedoucí práce: PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Oponent práce: Mgr. Lenka Nádvorníková, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce: 19. června 2021

Předpokládaný termín odevzdání: 30. července 2021

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Zuzana Palouňková, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

15. července 2021

Bc. Šárka Kalvová

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce PaedDr. Lubomírovi Bajcurovi Ph.D. za odborné vedení, ochotu a čas, který mi věnoval při řešení problematiky této práce.

Dále bych chtěla poděkovat organizaci Advaita Liberec za inspiraci k napsání této práce a poskytnutí odborných zdrojů k této tematice. Mé díky také patří všem respondentům, kteří mi v dotaznících poskytli informace zásadní pro tuto práci. V neposlední řadě děkuji také své rodině a svým blízkým, kteří mě podporovali nejen po dobu psaní této práce, ale po dobu celého mého studia.

Primární prevence neetických projevů sexuality na druhém stupni ZŠ a SŠ

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou rizikového sexuálního chování u žáků druhého stupně základních škol a středních škol. Cílem práce je zjistit, jaké povědomí má tato cílová skupina o dané problematice a následně zdůraznit některá doporučení pro vytváření programu primární prevence v oblasti metodiky předcházení rizikovému sexuálnímu chování.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Pro praktickou část byl zvolen kvantitativní výzkum, kterému předcházelo pilotní šetření, které ověřilo funkčnost metody přímo u vybraného vzorku cílové skupiny. Metodou výzkumného šetření byl polostrukturovaný dotazník, který byl pro cílovou skupinu přístupný on-line. Respondenty se stali žáci základních a středních škol v Libereckém kraji.

Hlavním zjištěním bakalářské práce je fakt, že žáci mají zájem o toto téma, byť ne vždy o jeho komplexní obsah, ale o jeho dílčí části. Výzkum také ukázal, že toto téma s žáky řeší minimum dospělých osob v jejich rodinném i školním prostředí. Smyslem této práce je poukázat na fakt, že téma rizikového sexuálního chování je v některých školách opomíjeno, i když tvoří jednu z hlavních složek primární prevence na školách, ke které se školy zavazují o jejich naplnění.

Klíčová slova

Sexualita, primární prevence, rizikové chování, pohlavní styk, pornografie, mladiství

Primary prevention of unethical expressions of sexuality in primary and secondary schools

Annotation

This bachelor thesis deals with the issue of high-risk sexual behaviour in the group of pupils at secondary schools and high schools. The main goal is to find out the awareness of the mentioned group about this issue and then to highlight some important recommendations in primary prevention in the area of the prevention high-risk sexual behaviour.

This thesis is divided in two parts, theoretical and practical. Quantitative research was used in the practical part, before we use it there were verification in the selected sample of target group. The main method during this investigation was semi-structured questionnaire, which whole process was online. Respondents were pupils from the secondary and high schools from Liberec region.

The main findings of the thesis are that the pupils are interested in this issue. Sometimes they are more interested in the sub-parts more than in the global range. The research shows that this issue is just a little discuss with the pupils, even in their family or school environment. The main purpose of this thesis was to show how is this issue neglected in schools, although it takes important part in the primary prevention which are schools obligatory to do.

Key words

Sexuality, Primary Prevention, Risk Behavior, Sexual Intercourse, Pornography, Adolescence

Obsah

Seznam zkratk	10
Seznam obrázků	11
Úvod.....	12
1 Teoretická část.....	13
1.1 Primární prevence	13
1.1.1 Program všeobecné primární prevence	14
1.2 Rizikové chování.....	16
1.3 Neetické projevy sexuálního chování	17
1.3.1 Témata spadající pod prevenci neetických projevů sexuálního chování	17
1.4 Sexualita.....	18
1.5 Sexuální role.....	19
1.6 Gender	19
1.7 Pohlavní identita.....	20
1.8 Sexuální preference.....	20
1.9 Sexuální emoce a chování	20
1.10 Cílová skupina primární prevence.....	20
1.10.1 Specifika cílové skupiny	21
1.11 Legislativa související s výkonem primární prevence.....	23
1.11.1 Legislativa související s rizikovým sexuálním chováním	23
1.12 Zaměření témat programů primární prevence dle věku cílové skupiny	25
1.13 Zásady efektivní prevence pro práci s dětmi a mládeží ve školských	26
zařízeních	

1.14	Funkce metodika prevence ve školských zařízeních.....	27
1.15	Funkce školního psychologa v primární prevenci.....	27
1.16	Školní sociální pracovník	28
1.17	Krajský školský koordinátor prevence (KŠKP)	28
1.18	ŠPZ a PPP.....	29
1.19	Shrnutí základních teoretických poznatků potřebných pro zkoumání současné praxe	29
2	Praktická část.....	30
2.1	Výzkumný problém a cíle práce	30
2.2	Typ výzkumu a použité metody	30
2.2.1	Dotazníkové metody.....	31
2.2.2	Výzkumné otázky stanovené pro dotazníkové šetření	31
2.3	Sběr dat a výzkumný soubor	32
2.3.1	Sběr dat.....	32
2.3.2	Výzkumný vzorek	33
2.3.3	Etické hledisko a ochrana soukromí.....	37
2.4	Práce s daty a prezentace výsledků	38
2.4.1	Práce s daty.....	38
2.4.2	Prezentace výsledků	38
	Shrnutí.....	48
	Diskuze.....	50
	Navrhovaná opatření pro praxi	51
	Závěr	52
	Tištěné zdroje.....	54
	Internetové zdroje	55
	Seznam příloh	57
	Přílohy.....	7

Seznam zkratk

ČSÚ	Český statistický úřad
LGBTQ	Název zastřešující lesby, gaye, bisexuály a transgender a queer osoby
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MPP	Minimální preventivní program
PDF	angl. Portable Document Format
PPP	Pedagogicko psychologická poradna
SŠ	Střední škola
ŠPZ	Školská poradenská zařízení
VOŠ	Vyšší odborná škola
XLSX	Sešit aplikace Microsoft Excel
ZŠ	Základní škola

Seznam obrázků

Obrázek 1	14
Obrázek 2	33
Obrázek 3	34
Obrázek 4	35
Obrázek 5	35
Obrázek 6	36
Obrázek 7	37
Obrázek 8	37
Obrázek 9	39
Obrázek 10	40
Obrázek 11	40
Obrázek 12	41
Obrázek 13	41
Obrázek 14	41
Obrázek 15	42
Obrázek 16	42
Obrázek 17	43
Obrázek 18	44
Obrázek 19	45
Obrázek 20	45
Obrázek 21	46
Obrázek 22	47

Úvod

Sexuální tematika je i v této době v komunikaci často velkým tabu. Již několikátým rokem se věnuji primární prevenci u dětí a dospívajících, a ačkoliv se tématem rizikového sexuálního chování nezabývám více do hloubky, tak velmi často vyvstane i v jiných programech primární prevence. Mnoho učitelů i rodičů se tomuto tématu vyhýbá, anebo se mu věnují jen z povinnosti a zběžně. Dle mého názoru a zkušeností se domnívám, že žáci již na druhém stupni základních škol, ale také na středních školách mají o toto téma zájem nebo by se mu měla minimálně věnovat pozornost z hlediska všeobecné prevence.

Tato práce má za cíl zjistit, do jaké míry mají žáci základních a středních škol zájem o tuto tematiku. Následně dle získaných dat by měla napomoci k vytvoření metodiky prevence rizikového sexuálního chování právě pro žáky středních a základních škol. Teoretická část práce je věnována základním poznatkům z oboru primární prevence, ale také se zabývá poznatky z oblasti vývojové psychologie dětí a dospívajících, které jsou klíčové pro ucelený pohled na tuto problematiku. Další kapitoly se také zabývají legislativním poznatkům v oblasti prevence a zásadám efektivní primární prevence ve školských zařízeních. Praktická část je věnována rozboru metodologie a zpracování dat z výzkumného šetření. Pro tuto práci byl použit polostrukturovaný dotazník a cílovou skupinou byli žáci základních a středních škol v Libereckém kraji. Hlavním smyslem této práce je zmapovat zájem žáků o tuto tematiku a následně dle získaných poznatků přizpůsobit metodická doporučení pro programy primární prevence.

1 Teoretická část

V teoretické části uvedeme základní definice k tematice primární prevence, rizikových sexuálních projevů u školní mládeže na základě dostupné literatury, abychom se mohli odborně zamyslet nad potřebami praxe v této oblasti edukace nové generace a jejímu vedení k odpovědnosti vůči respektování důstojnosti vlastní i všech lidí obecně. Bezpečné a etické pojmání vlastní sexuality je důležitou součástí budování zdravé společnosti z mravního i fyzického hlediska.

1.1 Primární prevence

Slovo prevence pochází z latinského slova „*praevenire*“, které znamená předcházet. Dříve prevence rizikového chování neslo označení prevence sociálně patologických jevů. Prevenci lze chápat jako soubor intervencí, které mají za cíl zamezit či snížit výskyt a šíření rizikového chování. V České republice se touto oblastí zabývá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Prevence se člení na primární, sekundární a terciární. Primární prevence, jak bylo zmíněno, má předcházet vzniku rizikového chování. Sekundární prevence se zabývá zamezením vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování osob, které jsou rizikovým chováním ohroženy. Cílem terciární prevence je předcházení zdravotním nebo sociálním potížím v důsledku rizikového chování (Miovský 2015b). Primární prevence se dále dělí na všeobecnou, indikovanou a selektivní. Všeobecná primární prevence se zaměřuje na běžnou populaci dětí a mládeže bez většího rozdělování na rizikové skupiny a ohled je brán pouze na věkové složení. Všeobecná primární prevence je realizována pro větší počet osob (např. třída nebo menší sociální skupina). Selektivní primární prevence je zaměřena na užší skupinu osob, u které je větší riziko pro vznik a vývoj rizikového chování. Zohledňuje se mimo věku a pohlaví také rodinná historie, místo bydliště nebo úroveň sociálního zvyhodnění. Indikovaná primární prevence se zaměřuje na jedince nebo skupinu, kteří jsou výrazně ohroženi rizikovými faktory nebo se u nich již vyskytly projevy rizikového chování. S jedincem nebo touto skupinou je pracováno na základě individuální situace, která je vyhodnocena například během diagnostiky. Hranice jednotlivých typů primární prevence se často překrývají a je těžké jednoznačně určit míru intervence. Systém prevence názorně znázorňuje schéma z průzkumu MCDDA z roku 2009 (viz Obrázek 1) (Pavlas Martanová 2014). Karel Nešpor k zásadám efektivní primární prevence řadí především přiměřenost věku dětí k tématu, nenáročnost, interaktivitu, zaměření se na širokou veřejnost a rozvoj sociálních dovedností (Nešpor 2008).

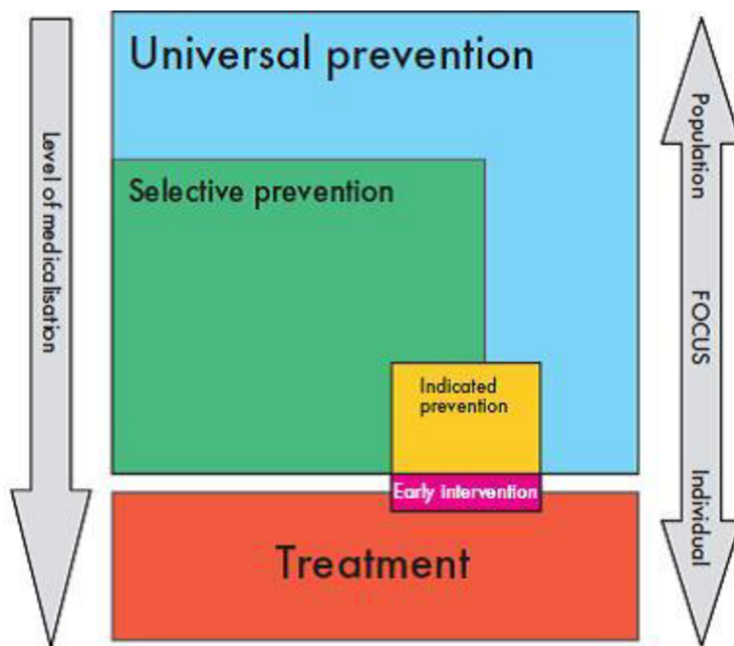

Figure 1.5: The USIP-treatment continuum.

Obrázek 1 Schéma prevence dle MCDDA (Pavlas Martanová 2014)

1.1.1 Program všeobecné primární prevence

Aby byl program primární prevence efektivní a účinný, musí splňovat několik zásad. Cílem efektivního programu primární prevence je předejít rizikovému chování u žáků. Pokud nelze předcházet rizikovému chování, cílem je posunutí rizikového chování do co nejpozdějšího věku či předcházet zdravotním a sociálním obtížím s tím spojených. Mezi zásady efektivní prevence patří:

1. Včasné zahájení prevence: Programy primární prevence by měly začít v co nejzazším věku žáka, kdy jde o méně specifickou prevenci. Programy jsou zaměřené na obecnou ochranu zdraví. Efektivnost prevence stoupá, pokud je zahájena dříve, než se žák dostane do kontaktu s rizikovým chováním a podaří se toto setkání ještě oddálit.
2. Program je soustavný a dlouhodobý: Programy by neměly být jednorázové. Takové programy neumožňují budovat kontakt a důvěru mezi odborníky a cílovou skupinou. Díky dlouhodobé spolupráci je také větší šance programy přizpůsobit aktuálním potřebám skupiny. Největší účinnost prevence je 2-3 roky před prvním kontaktem s návykovou látkou či rizikovým chováním a následně i průběžná prevence.
3. Program je interaktivní a pro menší počet žáků: Program by měl být tvořen maximálně pro 30 účastníků (tj. 1 třída) a měl by být interaktivní,

což má větší efekt, nežli přednášky pro velkou skupinu zaměřenou pouze na vzdělávání. Skupina by měla být pokud možno uzavřená, aby mohli žáci (děti) navázat bližší kontakt. K tomu také napomáhá práce ve skupinách či v komunitním kruhu. *Účinné jsou také tzv. peer programy založené na vlivu vrstevníků, neboť pro děti a dospívající jsou vrstevníci často autoritou s větším vlivem než rodiče a učitelé, ovlivňují utváření jejich názorů a postojů a mohou tak účinně přispět ke snížení rizikového chování.*

4. Aktivní účast cílové skupiny: V programu by měly být využívány různé formy práce a strategie (např. diskuze, neverbální, dramatické, pohybové techniky). Aktivní účast cílové skupiny spojená s prožitkem vede k lepšímu zapamatování předaných informací.
5. Program je založený na „KAB“ modelu¹: Program by měl být orientovaný na kvalitu postojů a změnu chování nejen na úrovni informací. Program by měl být o získání relevantních sociálních dovedností a dovedností potřebných pro život (návětr dovedností atd.). Ukazatelem efektivity je změna chování pozitivním směrem, nikoli pouhá změna postojů či znalostí.
6. Program bere v úvahu specifika lokality: Program je tvořen na základě znalostí specifik a potřeb dané lokality (např. specifika konkrétní třídy). Dále zahrnuje spolupráci s pedagogy a rodiči.
7. Program používá pozitivní modely: Programy využívají učení pomocí napodobování pozitivních modelů (např. vrstevnická skupina žijící zdravě apod.).
8. Reakce na aktuální potřeby cílové skupiny: Program je nastavený dle předešlých zkušeností s primární prevencí a očekáváním cílové skupiny. Program by měl flexibilně reagovat na aktuální potřeby cílové skupiny. Taktéž by měl počítat s komplikacemi a nabízet možnosti pomoci s různými problémy.
9. Praktická a teoretická připravenost odborníků: Poskytovatelé programů primární prevence užívání návykových látek mají svá kritéria a standardy odborné způsobilosti, kterých se musejí držet a řídit se jimi. Dále jsou

¹ (knowledge, attitudes, behaviour = znalosti, postoje, dovednosti)

také stanoveny podmínky minimálního dosaženého vzdělání, příprava na práci v oblasti primární prevence, další vzdělávání a supervize. Též se nahlíží na osobnosti předpoklady lektora, který by měl mít jasné protidrogové postoje, schopnost sebereflexe, prezentační a komunikační schopnosti apod. (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1999).

1.1.1.1 Zapojení do výuky ve školním prostředí

Primární prevence představuje součást základního vzdělávání a je zakotvena v RVP Základního vzdělávání, od kterého se odvíjí tvorba ŠVP každé školy. Konkrétně se jedná od vzdělávací oblast Člověk a zdraví, která se dále dělí na vzdělávací obory Výchovu ke zdraví a Tělesnou výchovu. *Vzdělávací oblast Člověk a zdraví přináší základní podněty pro pozitivní ovlivňování zdraví (poznatky, činnosti, způsoby chování), s nimiž se žáci seznamují, učí se je využívat a aplikovat ve svém životě. Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje především k tomu, aby žáci poznávali sami sebe jako živé bytosti, aby pochopili hodnotu zdraví, jeho ochrany i hloubku problémů spojených s nemocí či jiným poškozením zdraví. Žáci se seznamují s různými riziky, která ohrožují zdraví v běžných i mimořádných situacích, osvojují si dovednosti a způsoby chování (rozhodování), které vedou k zachování či posílení zdraví, a získávají potřebnou míru odpovědnosti za vlastní zdraví i zdraví jiných. Jde tedy z velké části o poznávání zásadních životních hodnot, o postupné utváření postojů k nim a o aktivní jednání v souladu s nimi. Naplnění těchto záměrů je v základním vzdělávání nutné postavit na účinné motivaci a na činnostech a situacích posilujících zájem žáků o problematiku zdraví (RVP, 2017).*

1.2 Rizikové chování

Tento pojem psychologové vysvětlují z různých pohledů. Michaela Širůčková rizikové chování definuje jako různé formy chování, které mají negativní dopady na zdraví, sociální nebo psychologické fungování jedince a může ohrožovat i jeho okolí nebo se ohrožení může předpokládat (Mioviský 2015b). Martin Dolejš ve své knize pojem rizikové chování definuje pomocí několika dalších pojmů, které se vzájemně propojují a mají podobný význam. Mezi další označení dle Dolejše lze uvést abnormální, agresivní, antisociální, asociální nebo delikventní chování (Dolejš 2010). Rizikové chování může tedy být chování, které určitým způsobem překračuje sociální a morální normy dané společností v určité době. Rizikové chování se dělí na rizikové zdravotní návyky (pití alkoholu, kouření, užívání drog apod.), sexuální chování

(nechráněný pohlavní styk, předčasné mateřství atd.), interpersonální agresivní chování (šikana, týrání apod.), delikventní chování ve vztahu k hmotným majetkům (vandalismus), rizikové chování ve vztahu ke společenským institucím (záškoláctví), hráčství a rizikové sportovní aktivity (extrémní sporty) (Mioviský 2015b). Pro tuto práci je pojem rizikové chování bráno jako synonymum k neetickému chování.

1.3 Neetické projevy sexuálního chování

Dle výzkumu Petra Weisse a Jaroslava Zvěřiny z roku 2008 bylo zjištěno, že většina dospívajících se svými milostnými vztahy (první schůzky, zamilovanost apod.) začínají již v 15 letech. V tomto věku dospívající také začínají s nekoitálními aktivitami (např. necking). První petting (mazlení po celém těle včetně genitálního dráždění) začínají provozovat v průměru kolem 17. roku. Pohlavní život dle výzkumů již od roku 1993 zahajují dospívající kolem 17–18 roku života. Dlouhodobější partnerské vztahy navazují kolem 18. roku (Weiss, Zvěřina 2009). Mezi neetické projevy sexuálního chování neboli rizikové sexuální chování v období dospívání bývá zařazeno nejčastěji předčasné zahájení sexuálního života, předčasné mateřství, pohlavní nemoci, sexuální zneužívání, sexting a sexuální obsahy na internetu (Machová, Kubátová 2015; Ševčíková 2014).

Autorka práce považuje za neetické sexuální chování takové, které dle Weisse odpovídá takovému sexuálnímu chování, který jde proti normě dané kultury a doby. Na normalitu sexuálního chování ve společnosti lze nahlížet skrze tři rysy. Nejprve rysy druhově specifické, které přisuzujeme druhu *Homo sapiens* bez větších transkulturních rozdílů. Dalšími rysy jsou kulturně specifické, které se odvíjí od kulturních rozdílů ve výchově dětí, tradic apod. Třetím rysem jsou individuální specifické, které jsou zaměřeny na specifika jedince – vývoj osobnosti, rodinná výchova, zkušenosti, ontogenetický vývoj atd. Tyto individuálně specifické rysy jsou determinovány například věkem či pohlavím (maskulinitě a feminitě) jedince (Weiss, 2008).

1.3.1 Témata spadající pod prevenci neetických projevů sexuálního chování

Jako neetické projevy sexuálního chování lze považovat dle Pražského centra primární prevence takové chování, které je spojené s intimním pohlavním životem dětí, jež přináší rizika zdravotní, sociální či psychologická. Řadíme sem například předčasný začátek sexuálního života, promiskuitní chování, prostituční chování, nechráněný pohlavní styk s náhodnými známými, rizikové, násilné či krvavé sexuální praktiky,

nepřiměřené projevy sexuality (masturbace na veřejnosti). Dle nových trendů se do této skupiny také řadí rizikové chování spojené s technologiemi, a to konkrétně zveřejňování svých intimních fotografií nebo videí na internetu, zasílání intimních fotografií mobilním telefonem, zvýšená konzumace pornografie před 15. rokem života a šíření pornografie a erotického obsahu (Pražské centrum primární prevence, 2021).

Dle komparace výzkumu z let 2018 - 2020 vydaného Pražským centrem primární prevence bylo zjištěno, že v roce 2018 zhruba 8,8 % z vybraného vzorku jedinců poslalo jednou až dvakrát svou fotku či video se sexuálním obsahem. Toto číslo v roce 2019 a 2020 klesá. Opakovaně svou fotografií nebo video se sexuálním obsahem poslalo 3,9 % (2018) z daného vzorku respondentů a v roce 2020 tato hodnota klesla na 3,5 %. Dále se výzkum taktéž zabýval otázkou, zda někdo z respondentů šel na schůzku s někým, koho poznal na sociálních sítích. Čísla opět od roku 2018 spíše klesají a v roce 2020 bylo 15,2 % respondentů na takové schůzce jednou nebo dvakrát a 3,8 % opakovaně. Od roku 2018 se čísla liší v rozmezí 1 - 2 %. Další otázka se týkala toho, zda měli respondenti za uplynulý rok pohlavní styk. Ve věkové skupině 11 – 14 let v roce 2020 mělo pohlavní styk 1,7 % respondentů. Ve věkové skupině 15 – 17 let mělo pohlavní styk 32,9 % respondentů. U věkové skupiny 18 let a více tato hodnota činí 67,4 %. Čísla za rok 2020 jsou nejnižší za poslední tři roky, což může být způsobeno mimo jiné z důvodu koronavirových opatření. Nechráněný pohlavní styk mělo v roce 2020 opakovaně 5,5 % respondentů a 12,9 % jednou až dvakrát. Oproti roku 2019 se počet respondentů, kteří měli nechráněný pohlavní styk, zmenšil. Tento výzkum se zaměřoval na žáky druhého stupně ZŠ a střední školy (Pražské centrum primární prevence, 2021).

1.4 Sexualita

Sexualita je nedílnou součástí života každého jedince a zahrnuje sex, pohlavní identitu a roli, sexuální orientaci, eroticismus, rozkoš, intimitu, a v neposlední řadě reprodukci. Sexualita je ovlivňována celou řadou faktorů, například biologickými, psychologickými, sociálními, ekonomickými, ale také politickými, kulturními, etickými či právními. Sexualitu také prožíváme skrze myšlenky, fantazie, touhy, hodnoty či postoje, ale ne vždy se všechny tyto dimenze prožívají nebo vyjadřují (Weiss, 2007).

1.5 Sexuální role

Sexuální nebo pohlavní role je vnějším projevem pohlavní identity. Na jejím utváření se podílejí kulturní a společenské vlivy, které jsou zprostředkovávány z největší části rodinou. Rodiče bývají hlavními identifikačními postavami, které dávají vzor pro rozvoj adekvátních vzorců chování a postojů k druhému pohlaví. Při nástupu do školy se k vlivu rodičů přidávají také vrstevníci a další kulturně společenské vlivy, jako je například škola či media. Právě v mládí může vznikat určitá nejistota rolí a to i té pohlavní. Na dnešním utváření pohlavní role u jedince se také ve velké míře podílí i gender, dle kterého jsou jedinci vychovávaní, a je k nim přistupováno na základě přisuzovaného genderu (Weiss, 2010).

1.6 Gender

Gender se dá vysvětlit z mnoha úhlů. Jandourek uvádí, že pokud jde o sociální učení, tak lidé se nerodí jako muži nebo ženy, ale musí se naučit jednat jako muž nebo žena. S tímto procesem je spojena nejen verbální komunikace od rodičů a okolí, ale také neverbální projevy neboli činy, které přichází primárně ze strany rodičů. Děti jsou navlékány do barevného oblečení podle toho, zda je to holka nebo kluk. Stejně tak se pohlíží na pořizování hraček a také přístupu k chování. Holčičkám jsou předkládány panenky a prostředky, jak se naučit vařit, žehlit apod., zatímco chlapcům jsou pořizována autíčka, vojáci, a jsou nabádáni, aby nebrečeli, protože to přece kluci nedělají (Jandourek, 2009). Podle Sandry Bem existují tři optická skla kultury, která mají vliv na vývoj genderu u jednotlivců v rámci společenského kontextu. Bem své zkoumání prováděla ve Spojených státech, ale optická skla lze nasadit i na většinu zemí západní kultury. V těchto kulturách lze pozorovat tři optická skla: genderová polarizace, androcentrismus a biologický esencialismus. První zmíněné optické sklo – genderová polarizace je myšleno tak, že muži a ženy jsou považováni za bytostně odlišné, a tyto odlišnosti jsou jedním z principů společenského uspořádání. Termín androcentrismus Bem vysvětluje tak, že muži jsou normou ženám, a vůči tomuto jsou ženy i poměřovány. Poslední biologický esencialismus slouží mimo jiné i k racionalizaci předchozích dvou optik tím, že je vysvětluje jako přirozený a nutný produkt biologických rozdílů mezi pohlavími (Curran a Renzetti, 2003). Fafejta ve své knize o genderu mluví jako sociálním konstrukt, který lze měnit. Počet genderů je dán sociálně a teoreticky by jim mohlo být nekonečně mnoho. Gender tedy není závazný ani pevný, ale je tvořen pouze na základě norem (Fafejta, 2004).

1.7 Pohlavní identita

Pohlavní či sexuální identita se utváří již od raného dětství každého jedince a to nejpozději do 3 let věku dítěte. Zda se na tvorbě pohlavní identity podílí více biologické nebo sociálně kulturní faktory je dodnes sporné. Sexuální identifikace je tedy pocit příslušnosti k určitému pohlaví a jejím základem identifikace je koncepce sebeobrazu, který se vytváří během procesu učení sociálního i specificky lidského učení kognitivního (Weiss, 2010).

1.8 Sexuální preference

Sexuální preference je mechanismus neboli způsob, kterým jedinec dosahuje sexuálního uspokojení, a toho, jakým objektem je eroticky přitahován. Nicméně neexistuje přesné vysvětlení fungování tohoto mechanismu. Například John Money se zabývá sexuální preferencí z hlediska *lovemaps*, které jsou dle něj zabudovány v mozku (Weiss, 2010).

1.9 Sexuální emoce a chování

Na sexuální chování lze nahlížet skrze různé funkce. Může jít o projev maskulinity či feminity, podporu sebeúcty, rozvoj dominance nebo subdominant, rozvoj vztahů, zdroj potěšení, uvolnění tenze či materiální zisk. *Vývoj sexuálního chování je přitom podmíněn rozvojem sexuálních emocí, k jejichž rozvinutí dochází právě především v období puberty a adolescence. Jedná se zde o schopnost sexuálního vzrušení, dosažení orgasmu a satisfakce a konečně o rozvoj citu zamilovanosti jako erotické fascinace sexuálním objektem* (Weiss, 2010).

1.10 Cílová skupina primární prevence

Cílovou skupinu pro daný program primární prevence lze určit na základě cílů a metod, které jsou potřebné pro tuto skupinu. Jak bylo zmíněno výše, primární prevence se dále dělí na všeobecnou, selektivní a indikovanou. Rozdělení na tyto druhy ovlivňuje především velikost dané skupiny. Pokud chceme rozdělit programy primární prevence z hlediska cílů a metod, je jedním z hlavních kritérií věkové složení cílové skupiny. Pro účely této práce jsou cílovou skupinou obecně řečeno dospívající (adolescenti), které definuje Marie Vágnerová jako skupinu osob v rozmezí 10 - 20 let života. Adolescenci lze rozdělit na ranou (10 – 15 let) a pozdní (15 – 20 let) (Vágnerová 2005). Pro účely této práce byla zvolena cílová skupina žáků 2. stupně základních škol a studentů středních škol, pro kterou by mělo být vymezení dle věku

od 10 do 20 let charakteristické. Žáky druhého stupně základních škol lze vymezit od 11 – 12 let do přibližně 15. roku života. Z hlediska vývojové psychologie je toto období označováno jako starší školní věk a z hlediska biologického jako pubescence. Žáci středních škol jsou vymezováni od 15. roku života do 20. roku, přičemž horní věková hranice se odvíjí od typu střední školy (Vágnerová 2005).

1.10.1 Specifika cílové skupiny

Dospívání je období jedné dekády života, ve kterém dochází ke komplexní proměně osobnosti jedince ve všech oblastech (fyzické, psychické a sociální). Existuje několik teorií, které období dospívání charakterizují skrze určitou oblast. Zakladatel psychoanalýzy, Sigmund Freud, zdůrazňoval význam pohlavního dozrávání v tomto období a označil ho jako genitální fázi. Jedinec v tomto období vyhledává náhradní objekt (dívku/chlapce), aby překonal závislost na rodičích (Hort 2008). Vznikající vazby jsou sexuálního charakteru a dotyčný přestává být egocentrický. Psychosociální teorie, která je charakteristická Eriksonovým modelem epigenetického vývoje lidské osobnosti období dospívání vnímá jako hledání vlastní identity. Erikson v tomto ohledu klade důraz spíše na psychosociální aspekty a sexuální složka je jen jednou složkou celého procesu dospívání. Teorie sociálního učení (dle Alberta Bandury) se opírá o očekávání a tlak společnosti na dospívající jedince, které vedou k vytváření nových rolí, ale může vést také ke zmatení jedince, jakými pravidly se má řídit (Vágnerová 2005).

1.10.1.1 Fyzické změny

Z hlediska biologického vývoje je toto období velkým zlomem, kdy se z jedince stává člověk schopný reprodukce. Je to období, které ačkoli je fyzické, tak může zatěžovat danou osobu i psychicky. Dochází k tělesným proměnám, které jsou odlišné u chlapců a dívek. Dívky zpravidla dospívají dříve než chlapci. U chlapců se projevuje dospívání růstem a tvorbou svalové hmoty, což má vliv na získání sociálního statusu jedince. U dívek jsou sekundární pohlavní znaky mnohem viditelnější, což může vést někdy k nespokojenosti dívky nebo k nevyžádané pozornosti od okolí. Do popředí se dostává celková úprava zevnějšku, která je v tomto období zásadní. Dospívající mají tendenci se svým vzhledem oddělit od dospělých a zároveň se zařadit ke skupině vrstevníků. Mají tendenci ke konformitě, která sice brání individualitě, ale vytváří jedinci jistotu. V pozdějším dospívání dochází k vytváření individuálního stylu, který

vyhovuje jim samotným. Tělesná atraktivita nese v tomto období sociální hodnotu ať už v osobnostním rozvoji, tak i v přijímání okolí (Vágnerová 2005).

1.10.1.2 Kognitivní poznávání

Dle Jeana Piageta se dospívající nacházejí ve stadiu formálních logických operací, kdy si jedinci osvojují abstraktní způsob myšlení a začínají uvažovat hypoteticky. Adolescenti dokážou již polemizovat o budoucnosti i minulosti na základě plánování nebo reflexe. Hypotetické myšlení vede k nejistotě, následkem čeho jsou dospívající jedinci více kritičtí, přecitlivělí a vztahovační. Často vnímají svou úvahu jako jedinou pravdu. Jsou schopni pochopit obecná pravidla, ale odmítají výjimky a kompromisy v rámci jejich dodržování. Dospívající jsou velmi často radikální, čímž se brání před nejasností a mnohoznačností (Vágnerová 2005).

1.10.1.3 Emoční vývoj

Období dospívání je doprovázeno změnami v oblasti prožívání. Emoční reakce jsou méně přiměřené a citové prožitky jsou velmi intenzivní, ale bývají spíše krátkodobé a proměnlivé. Citové prožitky mohou být pro jedince nepříjemné, jelikož sami neznají jejich příčiny. Své emoce prožívají až egocentricky a mnohem více než v předešlém vývoji. Oproti tomu je v období dospívání typická nechuť projevovat svoje city navenek (Vágnerová 2005).

1.10.1.4 Socializace a vývoj sexuálního chování

Socializace v době dospívání je velmi významnou životní fází. V pozdní adolescenci dochází k překročení několika životních mezníků, které ovlivňují jedince a jeho postavení ve společnosti. Během tohoto období jedinci ukončují povinnou školní docházku, rozhodují se, kam budou směřovat profesně a získávají občanský průkaz. V adolescenci hraje největší roli vrstevnická skupina, kde jedinec nachází emoční a sociální oporu. Pubescenti vytváří organizované party a vznikají pevná přátelství a první lásky. Dospívající díky tomu získávají nové role (např. role dospívajícího nebo člena party), které mohou pomoci se sebevědomím jedince nebo ho také ohrožovat a zatěžovat. V tomto období zpravidla dochází k prvním experimentům s partnerskými vztahy a přichází první lásky. Prožívání partnerských vztahů je spíše na bázi zamilovanosti a pár se schází většinou na veřejném prostředí. Chození ven je doprovázeno společností celé party a kontakt probíhá formou držení se za ruku nebo líbání. Výjimečně dochází k pettingu, který je závislý na místě schůzky a důvěry

k partnerovi. Sexuální zájem je na bázi zvědavosti. Komunikace o tomto tématu probíhá spíše mezi kamarády než partery. Pubescenti o tomto tématu mluví spíše v teoretické rovině nebo dochází k autoerotickým praktikám. Dochází někdy také k experimentování na homoerotické úrovni a nejčastěji je praktikují dívky. Dochází také k utváření genderové role. (Vágnerová 2005).

1.11 Legislativa související s výkonem primární prevence

Primární prevence je vázána několika zákony v české legislativě. Zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek (zákon č. 65/2017 Sb.) definuje základní pojmy související s návykovými látkami a jejich účinky. Dále udává vymezení o dostupnosti těchto látek a za jakých podmínek je povoleno vyžádat si orientační vyšetření na přítomnost alkoholu a jiných návykových látek. Školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb.) pojednává o školském systému a jeho uspořádání. Mimo jiné obsahuje práva a povinnosti pedagogických pracovníků a žáků všech stupňů vzdělávání. Zákon o pedagogických pracovnících (zákon č. 563/2004 Sb.) definuje a vymezuje činnosti pedagogických pracovníků působící nejen ve školách, ale také v odborných pracovištích propojených se školským systémem. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb.) definuje činnosti školního metodika prevence. Školní metodik prevence by měl koordinovat programy primární prevence, koordinovat vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence rizikového chování, předávat odborné informace o problematice rizikového chování, prezentovat výsledky preventivní činnosti školy a vedení dokumentace s tím spojené (MŠMT 2021).

1.11.1 Legislativa související s rizikovým sexuálním chováním

Rizikové sexuální chování je mnohdy propojeno se zákony a jejich porušováním. Především pokud se jedná o mladistvé, je zákon jasně vyhraněn. Následující text bude definovat základní legislativu spojenou s rizikovým sexuálním chováním, který může sloužit jako základní teoretický podklad pro práci s mladistvými v této oblasti.

1.11.1.1 Znásilnění

Znásilnění je definováno v Trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. následovně: „*Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného,*

bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let“. Jestliže je trestní čin spáchán na osobě mladší 18 let, bude pachatel potrestán 2 až 10 lety odnětím svobody. Pokud pachatel tímto činem způsobí těžkou újmu na zdraví nebo spáchá takový čin na osobě mladší než patnáct let, bude potrestán 5 - 12 lety odnětím svobody. Výjimečný trest 10 - 18 let se uděluje pachateli, který svým činem způsobí smrt. Taktéž příprava takového činu je trestná.

1.11.1.2 Soulož mezi příbuznými

Soulož mezi sourozenci nebo příbuznými v přímém pokolení je trestáno odnětím svobody až na tři léta.

1.11.1.3 Sexuální nátlak

Jako sexuální nátlak se bere takový čin, při kterém pachatel násilím, pohrůzkou násilí či pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Mimo jiné je za sexuální nátlak také bráno, pokud pachatel zneužije bezbrannosti oběti nebo zneužije svého postavení, aby dosáhl výše uvedeného. Takový trestný čin je trestán odnětím svobody na 1 až 5 let, jestliže je spáchán na dítěti nebo je spáchán nejméně dvěma osobami. Ke zvýšení trestní sazby dochází, pokud je použita zbraň, trestný čin spáchá organizovaná skupina nebo je způsobena těžká újma na zdraví.

1.11.1.4 Pohlavní zneužití

Pohlavní zneužití zákon charakterizuje jako trestný čin, při kterém došlo k souloži s dítětem mladším patnácti let, nebo je jiným způsobem pohlavně zneužito. Trestní sazba za tento trestný čin je 1 - 8 let. Trestní sazba se opět zvyšuje, pokud je oběti způsobena těžká újma na zdraví či smrt.

1.11.1.5 Pornografie a dětská pornografie

Do této části je zahrnuto šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie a účast na pornografickém představení. V této kapitole je velmi důležité poukázat na to, že výroba, dovoz, vývoz, převoz, nabídka, zveřejnění, uvedení do oběhu i prodání pornografického díla (fotografie, filmy), ve kterém se projevuje násilí či neúcta k člověku, znázorňuje pohlavní styk se zvířetem je trestným činem s trestní sazbou až 1 rok, zákazem činnosti nebo propadnutí věci. Jestliže je takové pornografické dílo nabízeno dítěti nebo je na místě přístupné dítěti, trestá se tento čin až 2 lety odnětí svobody. Pokud je v pornografickém

díle zobrazováno dítě nebo je zde jinak využíváno, trestní sazbou za jeho přechovávání jsou až dva roky odnětí svobody. Trestným činem je taktéž zneužití dítěte k výrobě pornografie a trestní sazba za něj je pak až 5 let odnětí svobody. Trestným činem je také účast v pornografickém představení, v němž figuruje dítě.

1.11.1.6 Kuplířství

Za kuplířství je zákonem považováno jednání, kterým někoho přimějeme, zjednáme, najmeme, zlákáme či svedeme k provozování prostituce. Kuplířem je též osoba, která kořistí z prostituce provozované jinou osobou. Za takový trestný čin je trestní sazba až 4 roky.

1.11.1.7 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Za prostituci ohrožující mravní vývoj dítěte je považováno provozování prostituce v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno pro pobyt či návštěvu dětí. Trestní sazba za tento trestný čin je až dva roky odnětí svobody.

1.11.1.8 Navazování nedovolených kontaktů s dítětem

Tímto trestným činem je myšleno navrhování setkání dítěti mladšímu patnácti let v úmyslu spáchat trestné činy výše zmíněné nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin. Trestní sazba je v tomto případě až dva roky odnětí svobody.

1.12 Zaměření témat programů primární prevence dle věku cílové skupiny

Při tvorbě Minimálního preventivního programu (dále jen MPP) je potřeba propojit všechny náležitosti s RVP a poté v konkrétním školském zařízení také s ŠVP. Další faktor, který je potřeba zohledňovat, je věk žáků v jednotlivých ročnících základních a středních škol. Pro základní školy Miovský a kolektiv vytvořili 4 hlavní vývojové skupiny, dle kterých poté rozřazovali témata rizikového chování, na které by se mělo soustředit v konkrétních ročnících. Sexuální rizikové chování je v tomto dělení rozvrženo do 7 hodin celkově (Miovský 2015c). V první kategorii rizikového chování pro první a druhé ročníky je toto téma vynecháno. V druhé kategorii je jedna hodina vyhrazena pro třetí a čtvrté ročníky základních škol, kde se témata zaměřují obecně na sexualitu, její vnímání u sebe i druhých lidí, sociální, psychické a biologické rozdíly mezi chlapci a dívkami a na fungování lidského těla. Žáci by měli být způsobilí po

probrání těchto témat vyhledat si potřebné informace k tématu, dodržovat základní hygienu, zvládnou se v této oblasti zeptat na informace svého učitele a být schopní osvojené znalosti aplikovat na modelové situace. Třetí kategorie zahrnuje páté a šesté ročníky, kde je rozsah témat mnohem širší než v předešlé kategorii. Pro tyto dva ročníky jsou vyhrazeny dvě hodiny na téma rizikového sexuálního chování. V této kategorii jsou témata zaměřena na dospívání, fyzické i psychické změny s tím spojené, první pohlavní styk a pornografii. Čtvrtá kategorie zahrnuje ročníky sedmé, osmé a deváté a jsou pro ně vyhrazeny 4 hodiny. Pro tyto ročníky je doporučeno zaměřit se na rizika spojená sexuálním stykem – těhotenství, pohlavní nemoci, ochrana při pohlavním styku, ale také například na porod, různé sexuální poruchy a dysfunkce a rozdíly mezi láskou a sexem (Miovský 2015c). Na středních školách se přepokládá hlubší rozebrání již zmíněných témat.

1.13 Zásady efektivní prevence pro práci s dětmi a mládeží ve školských zařízeních

Kritéria byla vytvořena taxativně pro prevenci užívání návykových látek, ale jsou tak obecně pojatá, že je lze aplikovat na všechny oblasti rizikového chování. Tato kritéria jsou považována za součást minimálních požadavků na preventivní programy ve školách (Miovský 2015c). Bylo vytvořeno 10 základních kritérií, do kterých se řadí komplexnost a kombinace mnohočetných strategií, kontinuita působení a systematičnost plánování, cílenost a adekvátnost informací i forem, včasný začátek, pozitivní orientace, využití „KAB“ modelu², využití „peer“ prvku³, denormalizace, podpora projektivních faktorů a nepoužívání neúčinných prostředků (Miovský 2015c, s. 58-60). Dalším důležitým prvkem preventivních programů ve školách je prostředí a kontext, ve kterém se odehrává. Prostor lze chápat jako prostor samotný, ale také jako atmosféru nebo naladění (Helus 2015). Tyto faktory ovlivňují psychosociální klima třídy a je důležité, aby bylo co nejvíce pozitivní a program proběhl bez větších komplikací a účastníci se v něm cítili dobře.

² KAB model se nesoustředí pouze na úroveň informací, ale na kvalitu postojů a změn chování (Miovský 2015c, s. 59).

³ „Peer“ anglicky vrstevník – prevence by měla být zaměřena na vzájemné sdílení názorů členů vrstevnické skupiny.

1.14 Funkce metodika prevence ve školských zařízeních

Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny v příloze č. 3 k vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, a v Koncepti poskytování poradenských služeb ve škole č.j. 27317/2004–24 uveřejněné ve Věstníku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, ročník LXI, sešit 7 z července 2005. Školní metodik prevence vykonává činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. O těchto činnostech vede písemnou dokumentaci (Miovský 2015a). Metodická a koordinační činnost zahrnuje koordinaci tvorby a kontrolu realizace preventivních programů ve škole, koordinaci a participaci na realizaci aktivit školy zaměřených na různé typy rizikového chování, metodickou pro učitele školy v oblasti prevence rizikového chování, koordinaci vzdělávání pedagogů v oblasti prevence, koordinaci příprav a realizace multikulturních prvků do vzdělávacího procesu, koordinaci spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy a odbornými pracovišti v oblasti prevence, kontaktování odborných pracovišť při akutním výskytu rizikového chování, shromažďování odborných zpráv o žácích v poradenské péči a vedení záznamů o všech těchto činnostech (Miovský 2015a). Informační činnosti jsou zajišťování a předávání odborných informací o rizikovém chování pedagogům školy, prezentace výsledků preventivní práce školy, vedení databáze spolupracujících odborných pracovišť a její aktualizace, poradenská činnost, pedagogická diagnostika žáků s rizikovými projevy, spolupráce s třídními učiteli na včasné podchycení projevů rizikového chování v rámci kolektivu i jednotlivců a příprava podmínek pro integraci žáků s poruchami chování ve škole (Miovský 2015a). Mimo jiné se také váže činnosti školního metodika prevence na školský zákon č. 561/2004 Sb., ve kterém je zakotveno, že při vzdělávací činnosti jsou školy povinny vytvářet podmínky pro zdravý vývoj žáků a předcházet vzniku sociálně patologických jevů (Procházka 2019).

1.15 Funkce školního psychologa v primární prevenci

Školní psycholog z hlediska primární prevence ve školách působí v poradenských službách spolu s metodikem prevence, výchovným poradcem a případně speciálním pedagogem. Školní psycholog by měl z hlediska prevence především koordinovat preventivní práci ve třídě a podporovat spolupráci třídy a třídního učitele. Měl by být osobou, která je zde pro žáky, kteří potřebují pomoci s problematikou spojenou s rizikovým chováním jakéhokoli typu a poskytnout jim

poradenskou pomoc. Dále by měl spolupracovat s pedagogy, ale také s rodiči v této oblasti a vytvářet tzv. osvětu (Pšeničková, 2012).

1.16 Školní sociální pracovník

Školská sociální práce je multidisciplinární odvětví sociální práce. Jejím velkým potenciálem je, že jako jediná zasahuje i do dění mimo školu a je velmi úzce spojena se speciální pedagogikou. Školní sociální pracovník by měl být především zprostředkovatelem kontaktů pro žáky a rodiče, pomáhat s vyřizováním různé finanční pomoci (například dávky ze systému pomoci v hmotné nouzi), zasahovat při potížích s dluhy (např. při opakovaných pozdních platbách za stravování), zajišťovat sociální prevenci, spolupráce s orgány z resortu MPSV a MŠMT, spolupráce se SPC, sociální poradenství a další administrativní práce (MPSV, 2017).

1.17 Krajský školský koordinátor prevence (KŠKP)

Krajský školský koordinátor prevence spolupracuje především s krajským protidrogovým koordinátorem, koordinátorem romské problematiky a manažerem prevence kriminality a pracovníky OSPOD. Jeho náplní práce je vytváření podmínek v daném regionu pro realizaci preventivních programů a dalších aktivit související s prevencí, dále metodicky vede a spolupracuje s metodiky prevence v PPP, shromažďuje informace a provádí kontrolu průběhu prevence v daném regionu (OSPOD, 2021).

Obrázek 2 Hierarchie prevence v rámci kraje

1.18 ŠPZ a PPP

Školská poradenská zařízení poskytují poradenské služby dětem, žákům, studentům, jejich zákonným zástupcům, školám a školským zařízením. Také společně s PPP poskytují mimo jiné preventivně výchovnou péči. Zároveň zajišťují informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost.

PPP společně se ŠPZ napomáhají při vzdělávacím procesu odbornou činností v těch případech, kdy je vzdělávací proces nějakým způsobem znesnadněn. Napomáhají jak žákům, tak rodičům a učitelům z hlediska výchovných a pedagogicko-psychologických kompetencí. Na některých činnostech se zároveň podílejí sociální pracovníci, psychologové a speciální pedagogové. Poskytují kariérové poradenství a aktivně se podílí na činnostech v systému primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže. V libereckém kraji se nachází čtyři PPP a to v Liberci, Jablonci nad Nisou, Semilech a České Lípě (Hlubuček, 2019).

1.19 Shrnutí základních teoretických poznatků potřebných pro zkoumání současné praxe

Primární prevence je základem pro předcházení tvorby sociálně patologických jevů ve společnosti. Její pozitivní dopad na děti a dospívající je značný. Primární prevence má zamezit rozvoji rizikového chování a podpoře zdravého životního stylu u dětí a dospívajících. Sexuální rizikové chování je citlivé téma, které má vliv na psychický i fyzický vývoj jedince. Rizikům v oblasti pohlavního života je potřeba věnovat pozornost dříve, než začne být jedinec sexuálně aktivní, aby se mohl případným rizikům vyvarovat nebo je eliminovat. Témata, kterým je třeba se věnovat v oblasti prevence rizikového sexuálního chování, je nutné dělit dle věku cílové skupiny. Při primární prevenci s žáky druhého stupně základních škol a středních škol je důležité počítat s faktem, že jedinci se nachází v období dospívání a prochází fyzickými, psychickými, emočními i sociálními změnami, které je zapotřebí zohlednit a respektovat. Na tvorbě programů primární prevence by se měl ve školských zařízeních věnovat metodik prevence, který může spolupracovat s dalšími nepedagogickými pracovníky nebo s externími lektory. Řízení primární prevence je komplexní práce, na níž se podílí mnoho subjektů i mimo školská zařízení, jako například KŠKP či sociální pracovníci. Primární prevence je mimo jiné také úzce spojena s právními normami. Jejich porušování si velmi často mladiství neuvědomují a neznají následky

jejich porušení. Efektivnost primární prevence je tvořena několika faktory, které ve své komplexnosti umožňují plynulou práci s cílovou skupinou s žádoucím efektem a účinností. Mezi faktory efektivní primární práce patří především aktivní účast žáků, dlouhodobá a soustavná spolupráce, interaktivnost atd.

2 Praktická část

V praktické části uvedeme metodologii výzkumu, výzkumné problémy a cíle. Následně popíšeme výzkumné metody a etické hledisko výzkumu. Na závěr se budeme věnovat zpracování dat získaných z dotazníkového šetření a jejich komentáři.

2.1 Výzkumný problém a cíle práce

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, zda jsou žáci druhého stupně ZŠ a SŠ dostatečně informováni o rizikovém sexuálním chování a zda mají zájem toto téma více rozebírat. Cíl byl stanoven na základě dat, která jsou uvedena ve výzkumu z roku 2019, kde Jaroslav Vacek a Roman Gabrhelík zjistili, že míra rizikového sexuálního chování v Libereckém kraji je největší v porovnání se zbylými kraji v České republice. V tomto výzkumu se také ukázalo, že školy v Libereckém kraji věnují minimální pozornost prevence rizikovému sexuálnímu chování společně s tématy spojenými s rasismem, rizikovými sporty a působení sekt (Vacek a Gabrhelík 2021).

Jsou stanoveny hlavní výzkumné cíle:

1. Zjistit, do jaké míry jsou žáci 2. stupně ZŠ a SŠ informováni o prevenci v kontextu sexuálních témat.
2. Zjistit, zda mají žáci 2. stupně ZŠ a SŠ zájem o více informací o prevenci rizikového sexuálního chování.
3. Odkud a jakým způsobem získávají žáci informace o rizikovém sexuálním chování?

2.2 Typ výzkumu a použité metody

Forma výzkumu pro tuto práci byla zvolena kvantitativní a to z důvodů rychlosti a efektivnosti sběru dat. Pro získání dat a ověření cílů byl zvolen polostrukturovaný dotazník. Tato metoda je založena na získávání písemných odpovědí od respondentů na základě písemných otázek. Metodu lze provádět písemně i elektronicky (Jedlička 2018).

2.2.1 Dotazníkové metody

Pro tuto práci byla zvolena elektronická forma dotazníku, a to z důvodů uzavření škol dle usnesení vlády České republiky související s prokázáním výskytu koronaviru⁴. Elektronický dotazník je také efektivní formou z hlediska sběru dat rychlou a přehlednou formou přímo ve zvolené platformě.

Pro tvorbu dotazníku se využívají tři typy otázek – uzavřené, otevřené i polouzavřené (Jedlička 2018). Uzavřené otázky byly použity především v otázkách, které měly přiblížit informace o respondentech ve smyslu jejich rodinného zázemí nebo do jakého typu školy docházejí. Uzavřené otázky byly vytvořeny buď dichotomicky, nebo byla použita Likertova škála, pro vyjádření míry souhlasu či nesouhlasu (Pána a Somr 2007). Otevřené otázky byly použity v případě, kdy bylo žádoucí, aby respondent použil číselný údaj nebo se vlastními slovy vyjádřil k dané otázce. Polouzavřené otázky v tomto dotazníku měly především rozšířit respondentovi možnosti ve výčtu odpovědí, tak aby se co nejvíce přibližovaly realitě (Jedlička 2018).

2.2.1.1 Dotazník prevence rizikového sexuálního chování na 2. stupni ZŠ a SŠ

Pro účely této práce byl vytvořen nový dotazník. Hlavním cílem bylo zjistit, do jaké míry se žáků týká téma rizikového sexuálního chování a zda mají dostatek informací o něm. Dotazník zjišťoval otázkami například také otázky jako je věk, pohlaví nebo typ školy, kterou respondent navštěvuje. Pro tuto práci byl použit dotazník, který obsahoval 27 otázek. Prvních osm otázek se zaměřovalo právě na získání informací o pohlaví, věku, typu školy a rodinném zázemí respondenta. Další 19 otázek se již zaměřovalo na téma sexuálního chování a jeho rizik. Kompletní dotazník je k dispozici v příloze této práce.

2.2.2 Výzkumné otázky stanovené pro dotazníkové šetření

Následující kapitola obsahuje naše předem výzkumné otázky ke kvantitativnímu výzkumu této práce. S využitím dat z dotazníkového šetření jsme se rozhodli zaměřit na tři výzkumné otázky. Hlavním cílem výzkumu je zjistit zda mají respondenti dostatečné informace, a zda mají zájem o více informací o rizikovém sexuálním chování.

Výzkumné otázky:

⁴ Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2021 č. 200, o přijetí krizového opatření

1. Mají žáci všechny potřebné informace v oblasti rizikového sexuálního chování?
2. Poskytují školy v Libereckém kraji primární prevenci v dostatečném rozsahu?
3. Mají žáci zájem o tematiku primární prevenci rizikového sexuálního chování?

2.3 Sběr dat a výzkumný soubor

Tato kapitola se zabývá sběrem dat a popisem vzorku respondentů oslovených v tomto výzkumu.

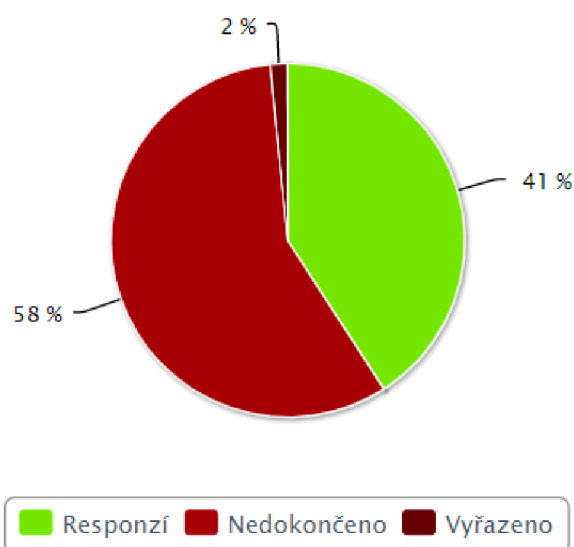
2.3.1 Sběr dat

Cílovou skupinou pro tento výzkum byli vybráni žáci druhého stupně základních škol a středních škol v Libereckém kraji. Dotazník vyplňovali respondenti sami za sebe prostřednictvím internetových stránek Survio.com. Za běžných podmínek v otevřených školách by sběr probíhal v prostředí škol, ale na základě vzniklé situace žáci vyplní dotazník z domácího prostředí. V této souvislosti se předpokládá, že návrat dotazníků může být v menším množství, a to i z důvodů nedostatečné vybavenosti některých domácností potřebným vybavením pro online výuku. Oblast Libereckého kraje byla zvolena z důvodů dostupnosti kontaktů na vedení škol, ale také díky zkušenosti provádění všeobecné primární prevence na těchto školách skrze externí organizaci. Dotazníky byly zaslány do všech základních a středních škol v Libereckém kraji. Forma oslovení proběhla e-mailem, který oslovoval vedení škol.

Pilotní šetření neboli předvýzkum proběhl formou vytvořeného dotazníku, který měl být poté předložen všem respondentům výzkumu. Cílem pilotního šetření bylo zjistit, zda jsou otázky v dotazníku formulovány srozumitelně a respondenti odpovídají na to, co bylo cílem jednotlivých otázek. Pilotní šetření bylo tedy již hotové dotazníkové šetření připravené pro nadcházející výzkum a byl použit pro ověření jeho funkčnosti a srozumitelnosti (Gavora 2010). Pilotní šetření bylo provedeno u 7 žáků základní školy v osmém ročníku. Odpověděly 4 dívky a 3 chlapci. Při zpětném vyhodnocování byly zjištěny v dotazníku dvě gramatické nepřesnosti, které byly následně opraveny, aby nedocházelo k případným nedorozuměním. Nutno říci, že navzdory těmto formulačním nedokonalostem respondenti dle uváděných odpovědí pochopili, na co se otázky ptaly, a jejich odpovědi obsahově odpovídaly smyslu

položených otázek. U otázky číslo devět („Od koho máš informace o sexu?“) se ukázalo, že pouze jedna odpověď na výběr je nedostačující, a proto byla tato otázka upravena tak, aby respondenti měli možnost zvolit více odpovědí a nedocházelo tak k vypisování všech odpovědí do možnosti odpovědi „jiná odpověď“. U zbylých otázek byly odpovědi věcné a srozumitelné. Při opakovaném pilotním šetření autorka doporučuje, aby byla zvolena rozmanitější skupina respondentů, jejímž prostřednictvím by bylo lépe ověřeno, zda jsou otázky srozumitelné pro různé věkové skupiny.

Jako nástroj pro tvorbu a šíření dotazníku byla zvolena platforma Survio.com, která nabízí možnosti přehledných odpovědí a statistického zpracování dat do grafů. Spuštění dotazníku proběhlo v březnu 2021 a bylo ukončeno v dubnu 2021. Následující obrázek 2 znázorňuje celkový počet návštěv, které vždy proběhly prostřednictvím odkazů zaslanych žákům. Graf na obrázku zobrazuje, že 58 % nedokončilo vyplňování dotazníku a 41 % vyplnilo kompletní dotazník. 2 % účastníků byla vyřazena z celkového souhrnu a to z důvodů, že jejich odpovědi byly použity v pilotním šetření, po kterém následovaly drobné úpravy dotazníku.

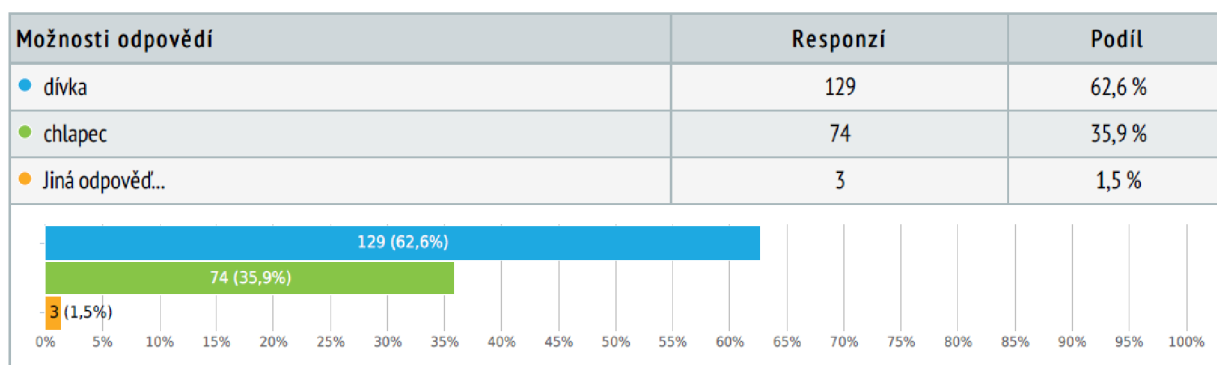
Obrázek 3 Celkový počet návštěv

2.3.2 Výzkumný vzorek

Pro tuto práci byla zvolena část populace, která dochází na druhé stupně ZŠ a na SŠ. Dle ČSÚ ve školním roce 2019/2020 bylo v Libereckém kraji celkem 41 663 žáků základních škol a 15 758 žáků středních škol (ČSÚ 2021). Číslo, které představují žáci základních škol, zahrnuje žáky z prvního i druhého stupně základního vzdělávání.

Předpokládejme, že číslo pro žáky druhého stupně ZŠ je zhruba polovina z celkového čísla. Kritéria, dle kterých byli respondenti vybíráni, byla docházení na druhý stupeň ZŠ nebo SŠ v Libereckém kraji. Celkem bylo získáno 214 vyplněných dotazníků. Zbylých 7 dotazníků bylo vyřazeno, protože byly zahrnuty do pilotního šetření a jeden byl vyřazen proto, že respondent uvedl, že studuje na VOŠ. V dotazníkovém šetření odpovídali respondenti ve věku od 11 do 20 let. Pro výsledné zpracování bylo použito 206 dotazníků.

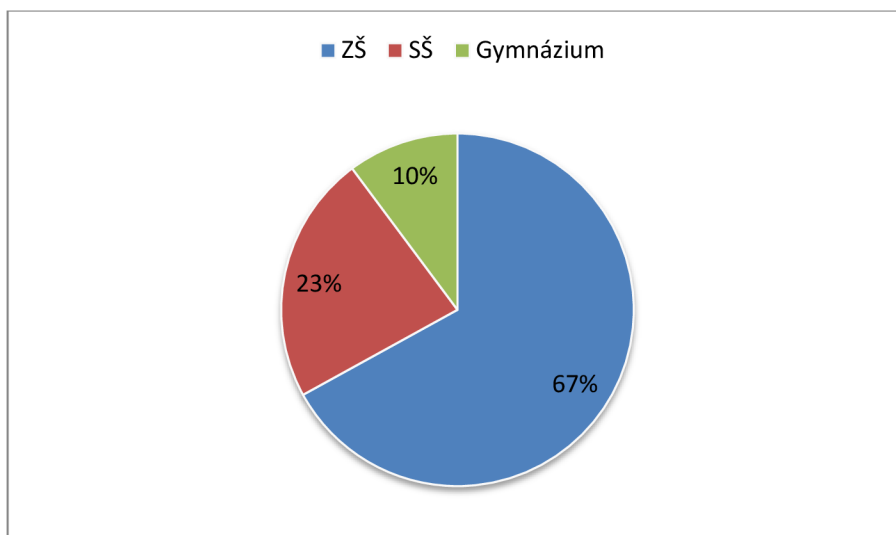
Mezi respondenty převažovaly dívky, které zaujímaly 62,6 % z celkového počtu respondentů. Chlapců bylo 35,9 %. Tři respondenti (1,5 %) využili možnosti „Jiná“. Jeden respondent uvedl, že se narodil jako dívka, ale cítí se být chlapcem. Další uvedl, že je non-binary⁵ a třetí tuto možnost využil ke sdělení, zda je vůbec etické se na toto ptát v roce 2021. Následující graf znázorňuje poměr odpovědí na základě pohlaví.

Obrázek 4 Rozdělení odpovědí dle pohlaví

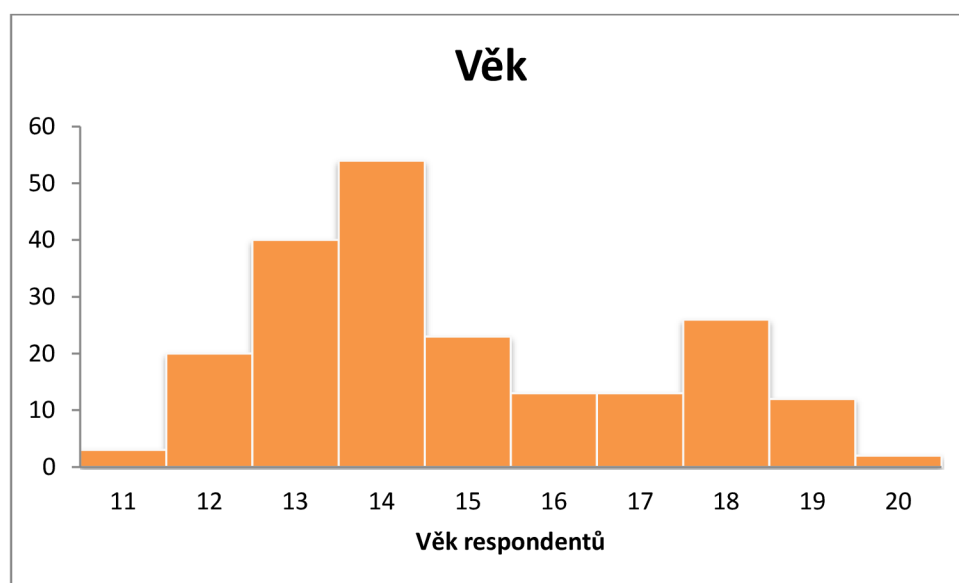
Následující obrázek 4 znázorňuje, že nadpoloviční většinu odpovědí (67 %) vyplnili žáci základní školy, 23 % žáků dochází na střední školu a 10 % z respondentů studuje na gymnáziu.

⁵ Non-binary se označují lidé, kteří přesahují jednoduchou identifikaci ženy nebo muže. Často se řadí pod LGBT komunitu (LGBT Foundation, 2017).

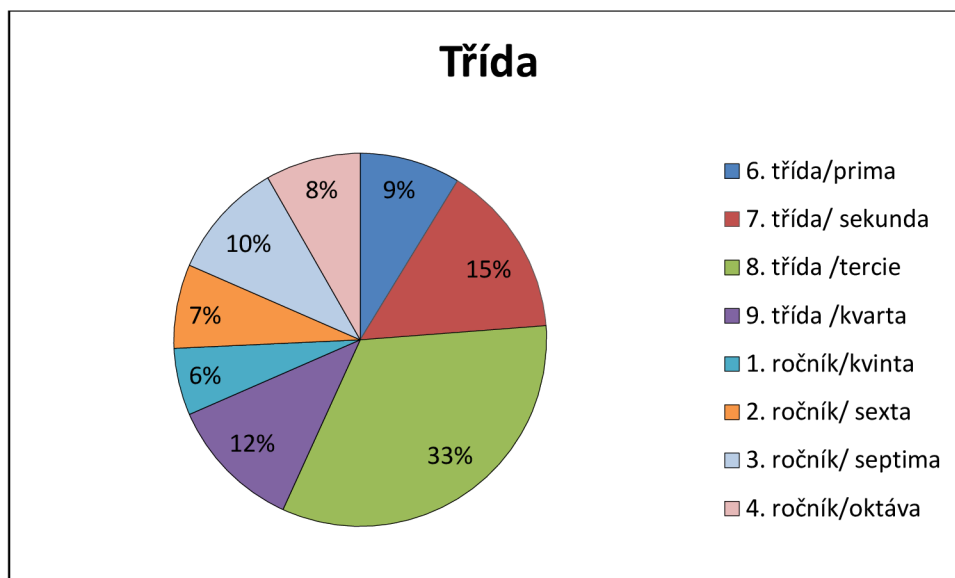

Obrázek 5 Rozdělení respondentů dle školského zařízení

Dalším údajem, který přiblížil cílovou skupinu výzkumu, byl věk a třída, do které dochází ve škole. Nejvíce respondentů je ve věku od 13 do 15 let. Vysokou účast také projevili respondenti ve věku 18 let. Nejčastěji vyplňovali dotazník žáci od 7. do 9. třídy. Z nich bylo nejvíce žáků osmých tříd. Ostatní ročníky měly téměř podobná zastoupení v četnosti výskytu (viz Obrázek 6).

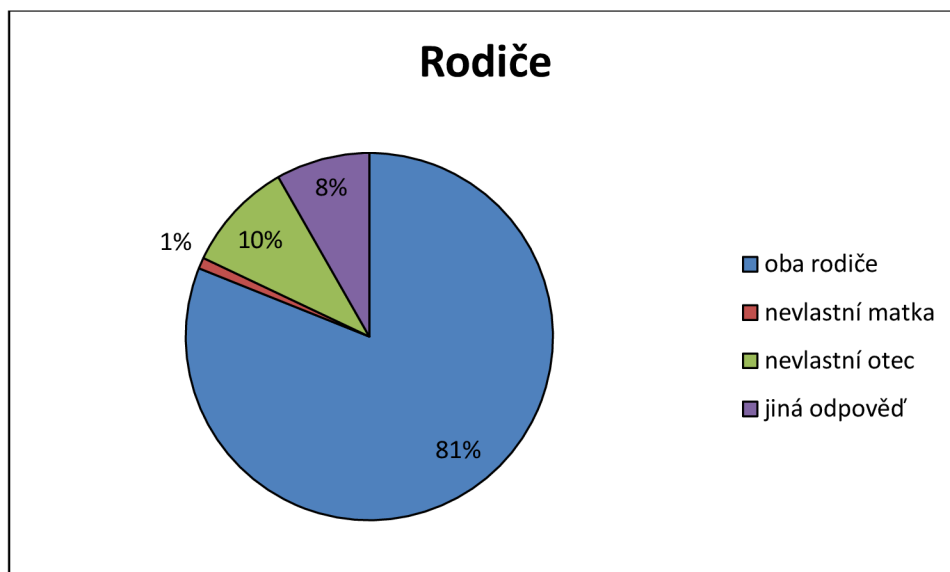

Obrázek 6 Věk respondentů

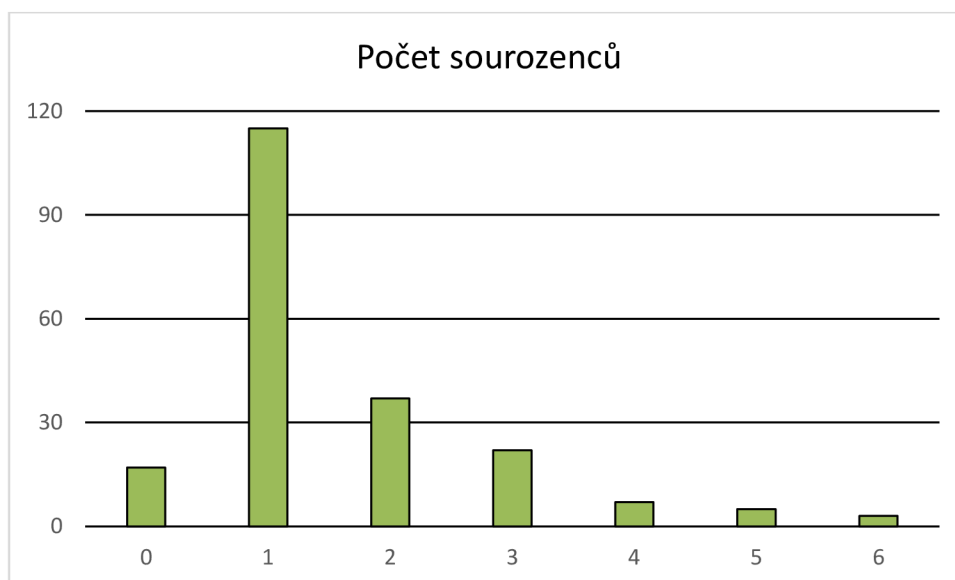

Obrázek 7 Třída, do které respondenti dochází.

Další tři otázky byly zaměřeny na domácí prostředí respondentů. Nejprve se dotazník respondentů ptal na to, zda mají oba rodiče nebo nějakého nevlastního. Přes 80 % respondentů má oba rodiče. Jedno procento respondentů žije s nevlastní matkou a 10 % s nevlastním otcem. Podle jiných možných odpovědí respondent buď žije s prarodiči, má oba, ale jsou rozvedení, má pouze matku nebo nevlastní matku i otce (viz Obrázek 8). Respondenti mají nejčastěji jednoho sourozence. Více než 30 respondentů má 2 sourozence. Jiný počet sourozenců se vyskytoval vždy u méně než 30 respondentů (viz Obrázek 9). Poslední otázkou z tohoto okruhu bylo, zda mají respondenti samostatný pokoj. Pouze u 73 respondentů se ukázalo, že doma nemají vlastní pokoj, 130 respondentů samostatný pokoj má. Tři respondenti využili možnost „Jiná“ a uvedli, že bydlí v samostatném bytě nebo bydlí v několika domech.

Obrázek 8 Rodiče

Obrázek 9 Počet sourozenců

2.3.3 Etické hledisko a ochrana soukromí

Elektronický dotazník na platformě Survio.com umožňuje získat data zcela anonymně. Výsledná data se zobrazují pouze pod číslem s datem a časem odeslání. Vzhledem k tématu se nabízelo, aby byl vytvořen souhlas rodičů. Na základě časové náročnosti a naprosté anonymity výzkumu se autorka rozhodla, že souhlas rodičů

nevytvořím. Ve všech e-mailech, které byly zaslány vedení škol, bylo vysvětleno, že dotazník je zcela anonymní. Na úvod dotazníku bylo toto sdělení opět uvedeno pro respondenty samotné. Dotazník byl podán jako dobrovolný a bylo na vedení škol, zda ho poskytnout svým žákům. Na úvod dotazníku a také v e-mailech pro vedení škol bylo uvedeno, že výsledky z dotazníků budou použity pouze pro výzkumný účel této bakalářské práce.

2.4 Práce s daty a prezentace výsledků

Následující kapitola se bude věnovat práci s daty a rozebráním výsledků jednotlivých odpovědí v dotazníku.

2.4.1 Práce s daty

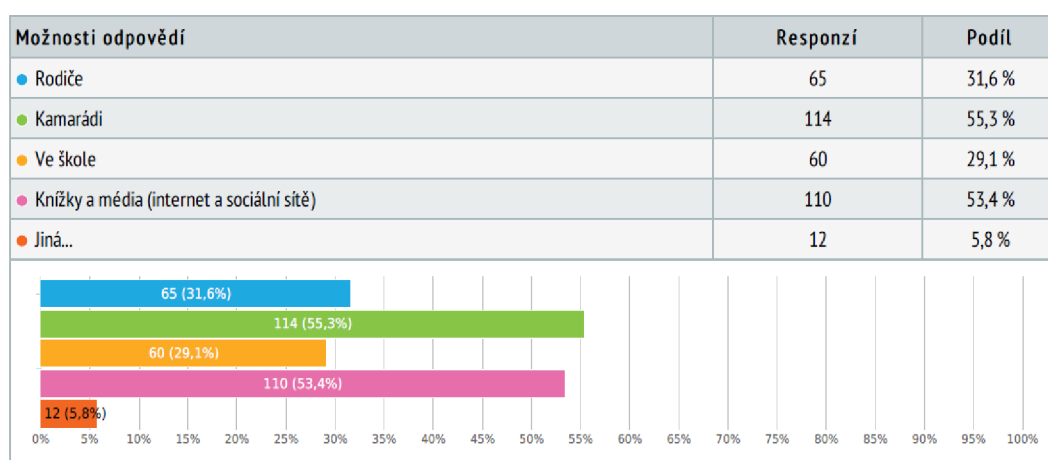
Data byla získávána prostřednictvím internetového portálu Survio.com. Výsledná data byla stažena ve formátu PDF a XLSX. Data ve formátu PDF sloužila především k zisku grafů a tabulek, které internetový portál automaticky vygeneroval na základě získaných odpovědí. Soubor formátu XLSX sloužil především pro souhrn dat, které nešlo jednoznačně převést do tabulky nebo grafů, ale byla nutná další práce s daty pro jejich ucelení. Další práce s daty probíhala tedy v programu Microsoft Excel, kde byly vytvářeny grafy a tabulky pro otevřené nebo polozavřené otázky.

2.4.2 Prezentace výsledků

Následující část práce bude rozebírat jednotlivé odpovědi v dotaznících a jejich porovnání s předem danými výzkumnými otázkami a porovnávání s cílem práce.

2.4.2.1 Od koho máš informace o sexu?

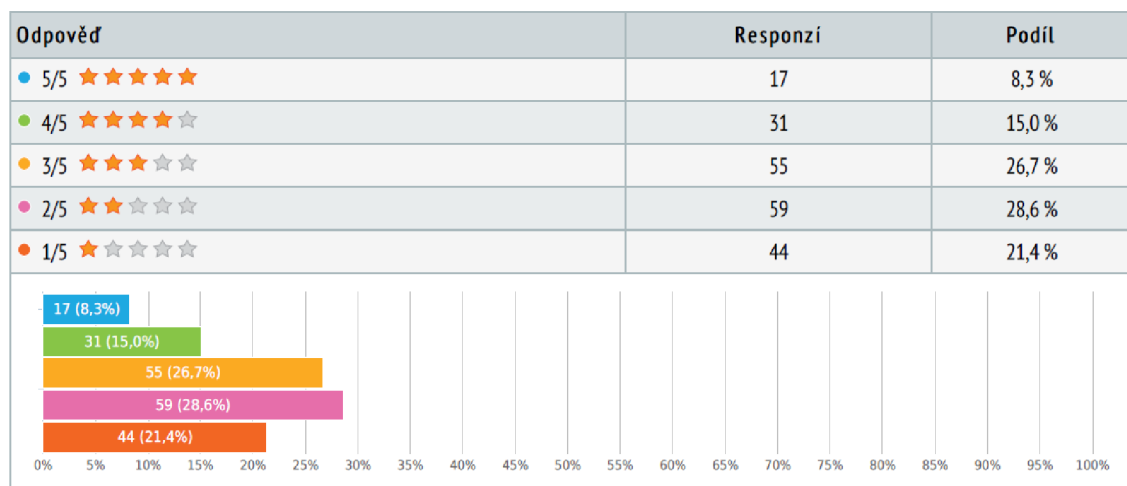
V otázce číslo 9 byli respondenti dotazováni, od koho mají informace o sexu. V této otázce byly nabídnuty čtyři možné odpovědi a následně ještě možnost „Jiná...“. Tato otázka jako jediná v dotazníku nabízela možnost výběru více než jedné odpovědi, proto se na následujícím obrázku neshodují výsledná procenta s celkovým počtem respondentů. Většina respondentů vybrala z nabízených možností (viz Obrázek 10). Nejvíce respondenti vybírali, že informace získávají od svých kamarádů a z knih a médií. Jako další nejčastější možnost volili získání informací od rodičů a ve škole. V otevřené možnosti se nejčastěji objevovala odpověď „Od nikoho“.

Obrázek 10 „Od koho máš informace o sexu?“

2.4.2.2 Myslíš, že máš o sexu všechny důležité informace?

Otázka číslo deset byla vytvořena tak, aby respondenti volili počet hvězd podle toho, do jaké míry si myslí, že mají všechny důležité informace (viz Obrázek 11). Hodnocení vytvořeno stejně, jako hodnocení ve škole (1 hvězdička = mám všechny informace, 5 = nemám žádné informace). V této otázce byly odpovědi celkem vyrovnané. Pouze 8,3% si myslí, že má všechny důležité informace. Převážná většina odpovědí se pohybovala od 1 až tří hvězd.

Obrázek 11 „Myslíš si, že máš o sexu všechny důležité informace?“

2.4.2.3 Chceš se o sexu dozvědět více informací?

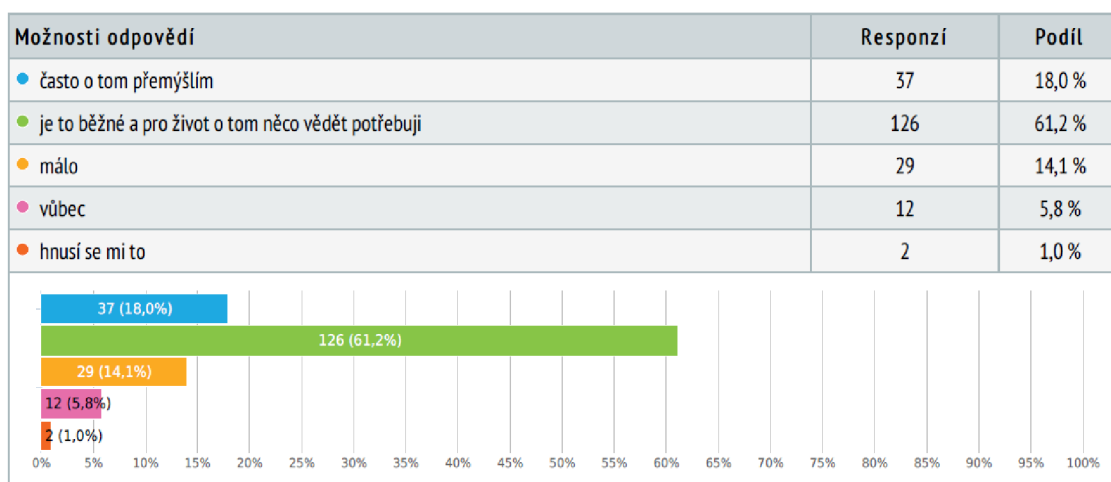
V další otázce, která se dotazovala, zda mají respondenti zájem o další informace k tématu, se nejvíce odpovědi přiklonilo k možnosti, že chtějí vědět pouze nějaké informace (viz Obrázek 12). Pouze 23,3 % respondentů nemá zájem o více informací.

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Ano	67	32,5 %
Ne	48	23,3 %
Jen něco	91	44,2 %

Obrázek 12 „Chceš se o sexu dozvědět více informací?“

2.4.2.4 Zajímá tě téma sex?

V otázce číslo 12 byli respondenti dotazováni, zda je téma sex zajímavé. Největší zastoupení měla odpověď, která respondenty seznamovala s tím, že je toto téma běžné a pro život je zapotřebí o něm něco vědět. Tato odpověď měla nadpoloviční zastoupení (61,2 %). U této otázky pouze dva respondenti odpověděli, že se jim toto téma hnusí a necelých 6 % neprojevilo žádný zájem.

Obrázek 13 „Zajímá tě téma sex?“

2.4.2.5 Baviš se o sexuálních tématech s rodiči? Pokud se s Tebou v rodině někdo o sexu baví, kdo to je?

Třináctá a čtrnáctá otázka byla směřována na komunikaci respondenta v rodinném prostředí o sexuálních tématech. Téměř polovina respondentů se s rodiči na toto téma vůbec nebaví, anebo mají pocit, že téma je doma zakázané. Druhou nejčastější odpovědí byla odpověď „Jen někdy“, která měla zastoupení 41,3 % respondentů. Pouze 9,2 % respondentů se na toto téma s rodiči baví. Nejčastěji (47,1 %) se respondenti obrací v kontextu tohoto tématu na matku, což může souviset s větším zastoupením dívek v celkovém počtu respondentů. Pouze 7,3 % se obrací na otce. Necelých 28,6 % respondentů se obrací na jiného člena rodiny, než jsou rodiče nebo sourozenec.

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
• Ano	19	9,2 %
• Jen někdy	85	41,3 %
• Vůbec	93	45,1 %
• Cítím, že doma je to zakázané téma.	9	4,4 %

Obrázek 14 „Baviš se o sexuálních tématech s rodiči?“

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
• Matka	97	47,1 %
• Otec	15	7,3 %
• Sourozenec	35	17,0 %
• Někdo jiný z rodiny	59	28,6 %

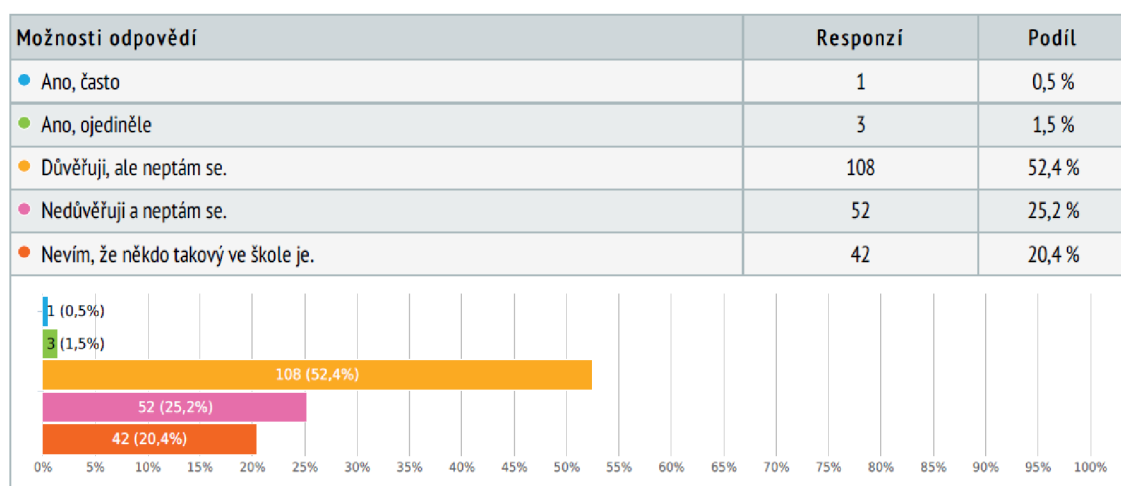
Obrázek 15 „Pokud se s Tebou v rodině někdo baví o sexu, kdo to je?“

2.4.2.6 Máš důvěru a ptáš se na téma sex někoho z učitelů, školního psychologa, výchovného poradce nebo spolužáků?

Další série 3 otázek se zabývala důvěrou k pracovníkům školy a spolužákům ohledně sexuálních témat. V případě učitelů nejvíce respondentů (67 %) projevilo důvěru k učitelům, ale na tyto témata se jich nedotazují. Z celkového počtu respondentů pouze 6 odpovědělo, že se buď často, nebo ojedinele na toto téma učitelů ptají. Více než třetina respondentů svým učitelům nedůvěřuje a neptá se jich (viz Obrázek 16). V otázce týkající se dalších pracovníků školy (školní psycholog, metodik prevence a výchovný poradce) opět přibližná polovina projevila důvěru, ale neptají se jich na toto téma. Více jak 20 % respondentů neví, že někdo z těchto pracovníků ve škole je. Přes 25 % respondentů těmto pracovníkům nedůvěřuje a neptá se jich. V tomto případě pouze 4 respondenti někdy komunikovali s těmito pracovníky (viz Obrázek 17). V případě spolužáků projevilo 33 % respondentů důvěru, ale nezáměrně se dotazovat na toto téma. Často a ojedinele se o těchto tématech baví se spolužáky téměř polovina respondentů. Nedůvěru ke spolužákům má 13,6 % respondentů (viz Obrázek 18).

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
• Ano, často	2	1,0 %
• Ano, ojedinele	4	1,9 %
• Důvěřuji, ale neptám se.	138	67,0 %
• Nedůvěřuji a neptám se.	62	30,1 %

Obrázek 16 „Máš důvěru a ptáš se na téma sex někoho z učitelů“

Obrázek 17 „Máš důvěru a ptáš se na téma sex školního psychologa, výchovného poradce, metodika prevence apod.“

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
• Ano, často	45	21,8 %
• Ojediněle	65	31,6 %
• Mám důvěru, ale neptám se.	68	33,0 %
• Nemám důvěru a neptám se.	28	13,6 %

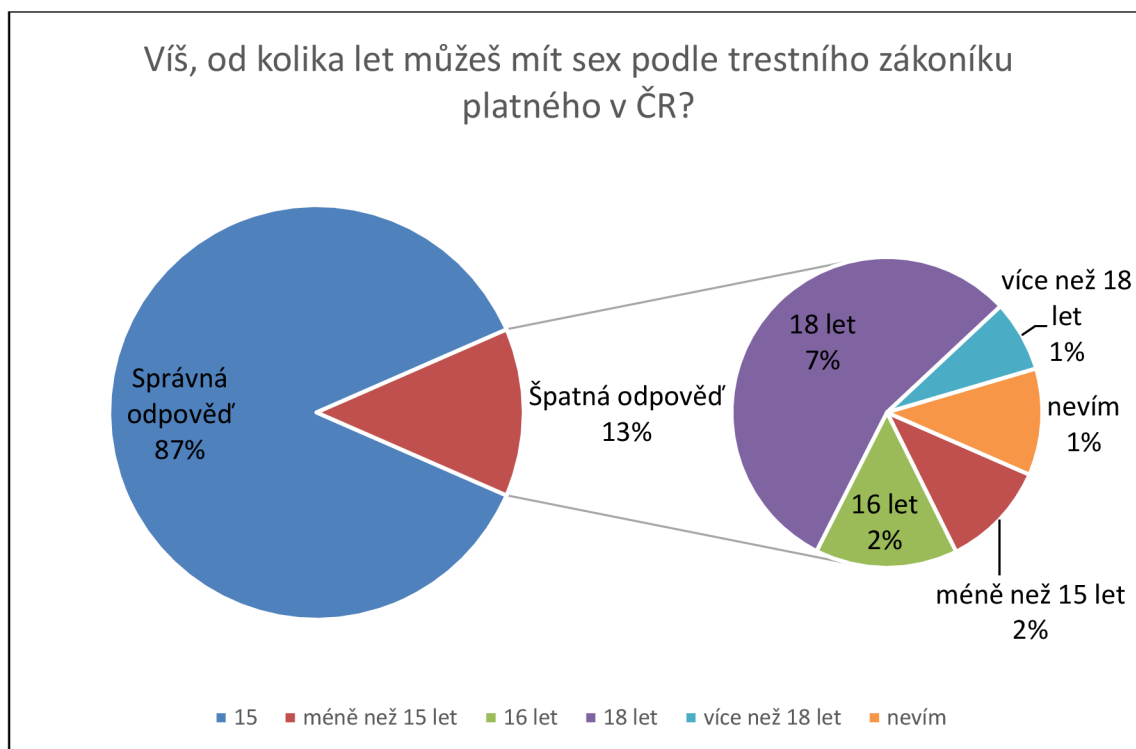
Obrázek 18 „Máš důvěru a ptáš se na téma sex někoho ze spolužáků?“

2.4.2.7 Které téma o sexu tě nejvíce zajímá, ale chtěl/a bys to víc vysvětlit?

Otázka číslo osmnáct byla otevřená, a tudíž měli respondenti možnost se vyjádřit dle uvážení. Jelikož otevřená forma umožnila velkou variaci odpovědí, pro jejich zpracování byly vytvořeny kategorie, které zahrnovaly podobné odpovědi. Na základě těchto kategorií byly vybrány odpovědi, které se opakovaly 5krát a více. Respondenti tuto otázku nejčastěji využili ke sdělení, že nechtějí nic vědět nebo neví, co by potřebovali více vysvětlit. Další nejčastější odpovědí bylo, že by je zajímalo téma sex obecně. Z výčtu kategorií, které byly vytvořeny, se nejčastěji opakovalo téma ochrany při sexu, riziko nemocí, LGBT sex, hormonální změny při sexu a první pohlavní styk. Pouze jeden respondent se zmínil, že by ho zajímalo, jak je to se souhlasem obou stran při pohlavním styku.

2.4.2.8 Víš, od kolika let můžeš mít sex podle trestního zákoníku platného v ČR?

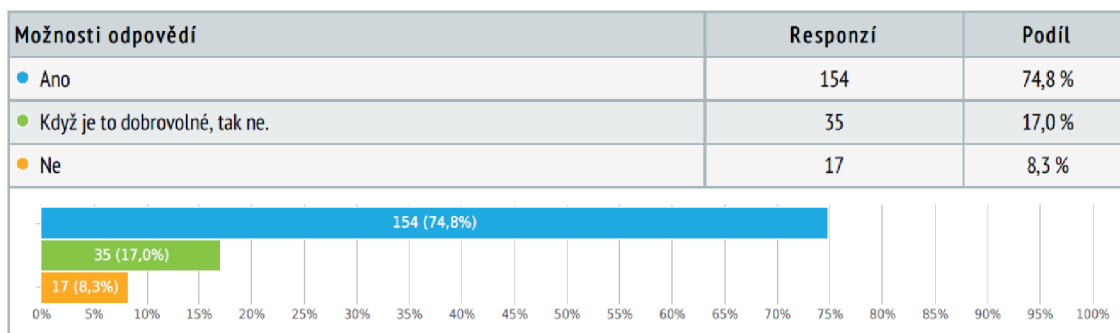
U otázky číslo 19 byli respondenti dotazováni, zda vědí, od kolika let je v ČR možné mít legálně sex. Odpovědi byly rozčleněny na správné a špatné (viz Obrázek 19). Dále graf znázorňuje, jaké špatné odpovědi respondenti nejméně uváděli. Největší procentuální zastoupení u špatné odpovědi měla odpověď 18 let.

Obrázek 19 „Víš, od kolika let můžeš mít sex podle trestního zákoníku platného v ČR?“

2.4.2.9 Je možné nějak trestat, když mají spolu sex osoby, které zákon považuje za děti?

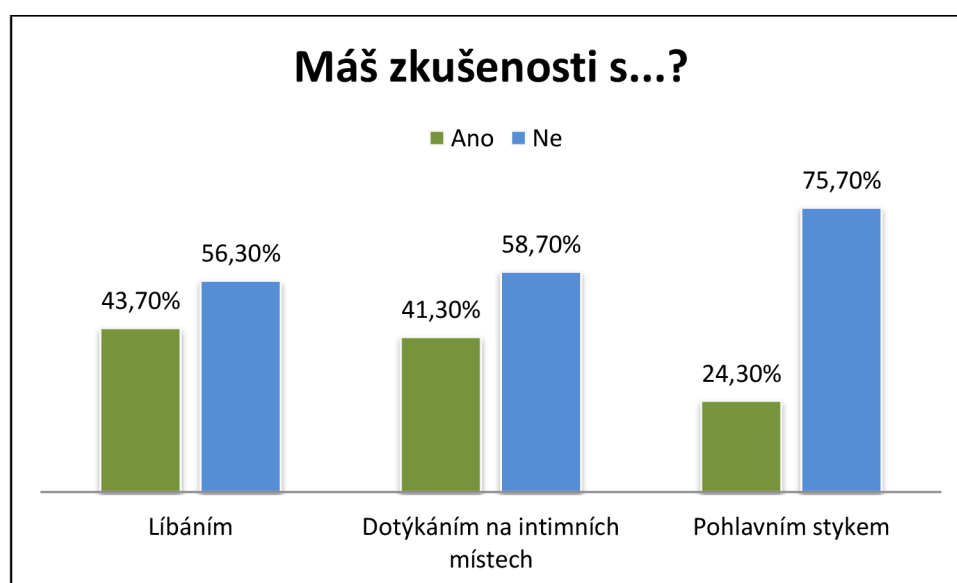
Další otázka navazovala na předchozí a dotazovala se, zda je možné trestat dle zákona sex osob, které zákon považuje za děti. V této otázce téměř 80 % procent respondentů odpovědělo, že ano. Sedmnáct procent respondentů se domnívá, že pokud jde o dobrovolný styk, tak je nelze potrestat.

Obrázek 20 „Je možné nějak trestat, když mají spolu sex osoby, které zákon považuje za děti?“

2.4.2.10 Máš zkušenost s...?

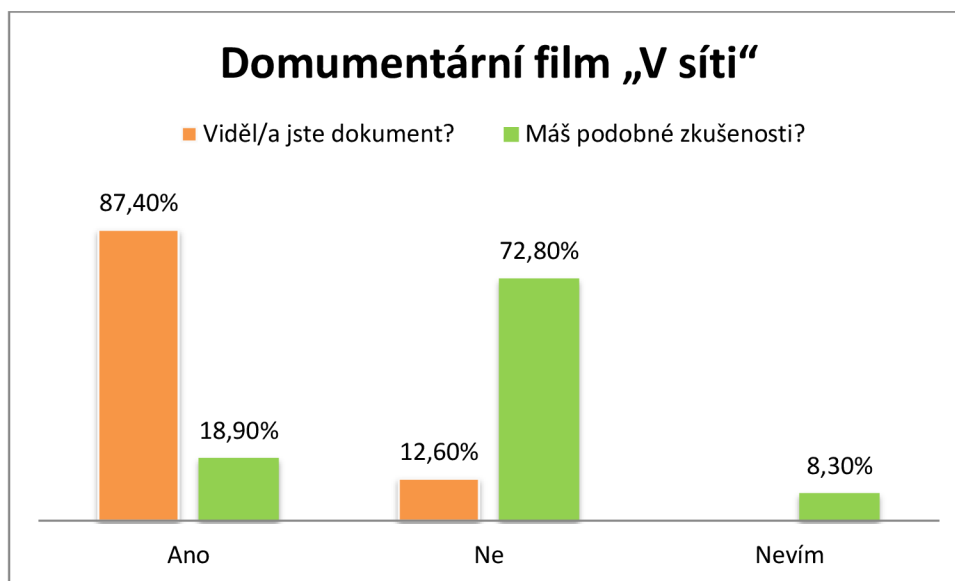
Následující tři otázky dotazníku se respondentů ptaly, jestli mají již zkušenosti s líbáním, dotýkáním se na intimních místech nebo pohlavním stykem. Ve všech třech otázkách nadpoloviční většina zatím nemá zkušenosti ani s jednou možností (viz Obrázek 21). Vyrovnané hodnoty se vyskytovaly u zkušeností s líbáním a dotýkáním na intimních místech. S pohlavním stykem má zkušenost 24,3 % respondentů.

Obrázek 21 „Máš zkušenost s...?“

2.4.2.11 Dokumentární film „V síti“

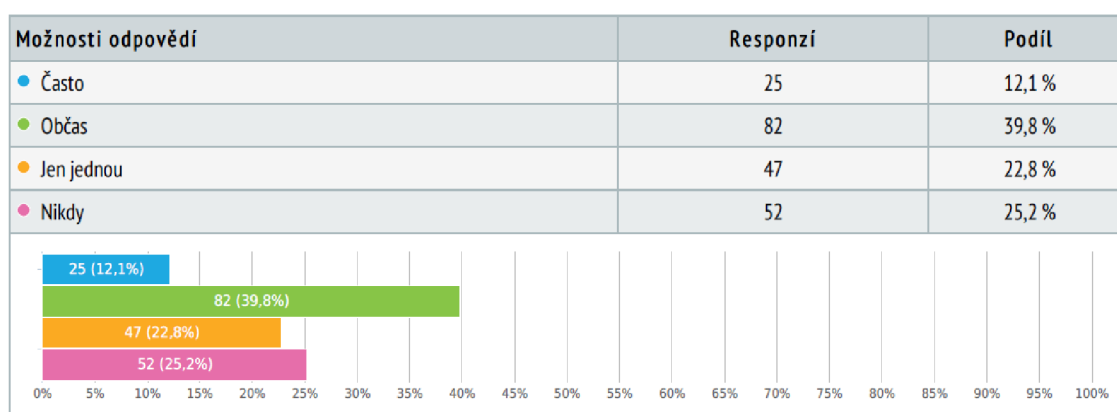
Otázky číslo 24 a 25 se na respondenty obracely s dotazem, jestli znají dokumentární film „V síti“ od B. Chalupové a V. Klusáka z roku 2020. Další otázka se respondentů ptala, zda mohou říci, že mají podobné zkušenosti, jaké zažívaly herečky v tomto dokumentu. Převážná většina dokument zná a nemá podobné zkušenosti, jako měly herečky. Necelých 19 % respondentů uvedlo, že někdy zažívali podobnou situaci, jako herečky (viz Obrázek 22).

Obrázek 22 Dokumentární film „V síti“

2.4.2.12 Viděl/a jsi někdy pornografické filmy?

Předposlední otázka v dotazníku se respondentů ptala na pornografické filmy, zda je někdy viděli a v jaké míře. Nejčastější odpovědí bylo, že se na pornografické filmy občas dívají. Často se na pornografické filmy kouká 12,1 % respondentů. Nikdy nebo jednou odpověděla necelá polovina z celkového počtu dotazovaných (viz Obrázek 23).

Obrázek 23 „Viděl/a jsi někdy pornografické filmy?“

2.4.2.13 Čeho se v sexu nejvíce bojíš?

Poslední otázka v dotazníku stejně jako otázka číslo 18, byla otevřená, a tudíž respondenti mohli opět odpovídat dle vlastního uvážení. Postup při shrnutí této otázky proběhl obdobně jako u otázky číslo 18. Mnoho respondentů zde odpovídalo, že se nebojí ničeho nebo, že neví. Následně byly vytvořeny opět kategorie, dle výskytu 5 a více odpovědí stejného typu. Nejčastěji se objevovaly obavy spojené s:

- Bolestivým sexem
- prvním pohlavním stykem
- ztrapněním se
- nemocemi
- znásilněním
- předčasným vyvrcholením
- předčasným otěhotněním
- nahotou
- nedůvěrou a nerespektování druhé osoby.

Shrnutí

Prevence sexuálního rizikového chování je velkým „strašákem“ práce každého učitele i jiných nepedagogických pracovníků školy. Často tápou, jak předat tak citlivé téma žákům a sami se také cítí trapně, když o těchto tématech mají mluvit. Tento fakt by ale neměl zamezovat tomu, že podstatné informace žákům nebudou předány. Část výzkumu ukázala, že přes 50 % respondentů má důvěru v učitele či jiné odborné pracovníky, ale na tyto témata se jich neptá. Dle mého názoru je tedy vytvořen kvalitní prostor pro primární prevenci na téma rizikové sexuální chování. Respondenti také odpovídali, že v domácím prostředí se pouze ojediněle baví s dospělými na téma sex. To je další podnět k tomu, aby se těmto tématům věnovaly i školy. Mimo jiné opět nadpoloviční většina respondentů odpověděla, že sex je přirozenou součástí života, a je zapotřebí se o něm dozvědět více. I přesto, že se respondenti dospělých osob neptají na témata spojená se sexem, tak výzkum ukázal, že jsou oblasti, které v nich vyvolávají více otázek, na které zřejmě nemají odpovědi. Příkladem je riziko onemocnění pohlavními chorobami, ale také forem ochrany při sexu. Mnohé obavy byly spojeny s prvním pohlavním stykem, ale také se objevovalo téma znásilnění. Dle mého je tedy důležité rozvíjet diskuze s žáky na sexuální témata, které by jim tyto odpovědi poskytly.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že o toto téma mají více zájem dívky, než chlapci. Otázkou je, zda není větší výskyt dívek oproti chlapcům v cílové skupině v dané oblasti výzkumu. Většina zapojených respondentů se pohybovala ve věku, kdy se již blíží k legální věkové hranici k provozování pohlavního styku. Ve výzkumu bylo zjištěno, že tento fakt je znám přes 80 % respondentů. Také je dle poznatků z odborné literatury zřejmé, že v tomto období vývoje je sexualita nedílnou součástí dospívajících. Dle výzkumu z roku 2019 bylo zjištěno, že celkový výskyt rizikového sexuálního chování ve školách v ČR je menší než u jiných typů rizikového chování, ale přesto se objevuje. Také z tohoto výzkumu vyplývá zajímavý fakt, že rizikové sexuální chování roste právě na druhém stupni základních škol. Dále v tomto výzkumu bylo mimo jiné zjištěno, že Liberecký kraj má největší výskyt rizikového sexuálního chování oproti dalším krajům v ČR (Vacek J. a R. Gabrhelík 2021). Dotazníkové šetření této bakalářské práce ukázalo, že přes 75 % respondentů ještě nemá zkušenosti s pohlavním stykem. To je dle mého jasný ukazatel, že provádět primární prevenci je na této úrovni ideální, aby cílová skupina měla co nejvíce informací, které by jim ukázaly i některé rizikové faktory s tím spojené.

Nejvíce respondentů informace o sexu získává z médií nebo od kamarádů. U informací získaných z médií, obzvláště pokud jedinci získávají informace z pornografických filmů, o tom jak má vypadat pohlavní styk, může vytvářet mylnou představu o realitě a následkem toho, může docházet ke zvýšení rizikového chování. Výzkum také ukázal, že pouhá čtvrtina respondentů nepřišla do styku s pornografií. Přesto, že pornografie je přístupná až od 18 let, ve výzkumu bylo zjištěno, že pouhá čtvrtina respondentů nikdy neviděla pornografický film. Také se v dnešní době zvyšuje čas trávený na internetu a sociálních sítích u dospívajících. S tímto fenoménem se pojí téma sextingu, který dle výzkumu z roku 2017 provozuje až 15 % dětí ve věku od 8 do 17 let. Během sextingu velmi často děti a dospívající sdílejí intimní fotografie nebo jiné materiály. Tento výzkum ukázal, že až 7 % dětí bylo k posílání intimních fotografií donuceno. Alarmující informací z tohoto výzkumu je také to, že přes 30 % dětí by tento fakt raději nikomu neřeklo (Kopecký a Szotkowski 2017). Téměř 19 % respondentů ve výzkumu této práce se domnívá, že se dostalo do podobné situace, kterou prožívaly herečky v dokumentárním filmu „V síti“. V souvislosti s prevencí rizikového sexuálního chování je tedy úzce spojené i seznamování se v kyberprostoru a jeho rizika, kterému je také zapotřebí věnovat značnou pozornost.

Především bych tedy chtěla zdůraznit, že tato práce přinesla cenné poznatky o tom, že žáci jsou v některých oblastech rizikového sexuálního chování nedostatečně informováni a zároveň mají zájem si tyto informace doplnit. Většina respondentů také projevuje důvěru v pedagogické pracovníky, kteří však možnost komunikace na toto téma nevyžívají nebo ho nepokládají za stěžejní. Také vedení škol se mnohdy obrací zády k možnosti zjištění informací, do jaké míry jsou žáci na toto téma informováni, a často má obavy z reakcí rodičů na probírání sexuálních témat ve školách. Zároveň práce upozornila na to, že minimum respondentů se zajímá o vzájemný respekt a souhlas druhé strany v intimním životě. Práce ukázala také to, že moderní doba přináší ve větší míře nové možnosti navazování různorodých vztahů, a tím roste také zájem o informovanost o tato témata.

Diskuze

Na základě sumarizovaných teoretických poznatků a získání dat z dotazníkových šetření se ukázalo, že aktuální pojetí rizikového sexuálního chování je omezeno z velké části na předčasné zahájení pohlavního života, předčasné mateřství, pohlavní choroby a nechráněný pohlavní styk. Již samotné šíření dotazníku přineslo několik komplikací, a to především se samotným tématem celé práce. Mnoho škol odmítlo dotazník předat svým žákům, protože se domnívalo, že je téma příliš citlivé nebo nevhodné. Jiné školy odmítly předat dotazník bez souhlasu rodičů nebo nedůvěřovaly jeho internetové verzi a její anonymitě. Vzhledem k celé situaci s koronavirovými opatřeními bylo nemožné předat papírové dotazníky do škol, jelikož se žáci učili z domova. Z toho důvodu byla internetová varianta jedinou dostupnou možností, která byla zároveň variantou nejrychlejší a nejefektivnější. Po zpětné vazbě ze škol bylo namísto zamyslet se nad formou komunikace a předáním všech podstatných informací. Do dalšího dotazníkového šetření internetovou formou by bylo vhodné připojit hlubší vysvětlení zkoumaného problému.

Dle zjištěných výsledků z výzkumu se však ukázalo, že mnoho respondentů má zájem také o psychologickou stránku tématu, s kterou původní záměr výzkumu nepočítal. Pokud by byl dotazník sestavován znovu, byl by více zaměřen i na tuto problematiku. Dalším stěžejním bodem, který byl vynechán v dotazníku, je souhlas s pohlavním stykem, který měl být zařazen mezi základní témata spojená se zahájením pohlavního života. Výsledky výzkumu také ukázaly, že u mladistvých roste v dnešní době zájem o LGBT komunitu a intimní život jejich členů. Tento fakt může být spojen s trendy dnešní doby a otevřeností vůči těmto tématům ve společnosti. Dotazník byl vytvořen tak, aby měli respondenti možnost vyjádřit se ke své genderové identitě. Mnoho dostupných dotazníků (například SLBD pro rok 2021) vynechává možnost, že se někdo neztotožňuje čistě s mužským či ženským genderem. Tato volba možnosti vyjádření své pohlavní identity se ukázala jako oprávněná, jelikož dva respondenti tuto možnost využili a uvedli, že jsou nonbinary a transsexuální. Otázkou zůstává, zda by vyučující staršího věku byli schopni o těchto tématech s žáky diskutovat. Další poznatky z výzkumu ukázaly, že velké množství respondentů čerpá spoustu informací z internetu a taktéž komunikují mnohem více přes sociální sítě se svými vrstevníky,

s čímž jsou spojena další rizika v podobě šíření intimních fotografií či seznamování se s neznámými osobami. Bylo by vhodné doplnit do dotazníkového šetření otázku na seznamování se přes internet či zasílání intimních fotografií.

Velké téma, které vyplynulo z výsledků práce, bylo zjištění, že nejen mnoho škol, ale i domácností toto téma považuje stále za velmi citlivé a intimní. Z toho důvodu se mu raději nevěnují vůbec nebo jen v nutné míře. Ostýchavost vyučujících je tedy velkou překážkou pro primární prevenci tohoto tématu a je logické, že pokud sám vyučující má problém o daném tématu mluvit, nemůže srozumitelně předat potřebné informace ani žákům. V těchto případech je rozumné navázat kontakt s externí organizací a vytvořit dlouhodobou spolupráci vzhledem k citlivosti tématu tak, aby byl vytvořen bezpečný prostor a dostatečná důvěra mezi lektory a cílovou skupinou. Pokud by nedocházelo k naplnění těchto podmínek, byla by prevence neefektivní a mohla by mít opačný efekt, než je její původní záměr.

Navrhovaná opatření pro praxi

Pro naplnění efektivní primární prevence rizikového sexuálního chování je potřeba dodržovat veškeré zásady v mnohem větší míře, než u jiné všeobecné primární prevence, a to vzhledem k citlivosti tématu, což se ukázalo jako velká překážka. Je potřeba, aby si vyučující nebo lektori, kteří pracují s cílovou skupinou, uvědomovali hranice intimnosti, ale zároveň umožnili prostor pro bezpečnou diskusi o tématech, která mohou být pro někoho důležitá a stěžejní například pro navázání bezpečného partnerského vztahu a jeho fungování.

Dalším doporučením, které je třeba na základě zjištěných poznatků zdůraznit, je to, že téma sexuality a partnerských vztahů není jen o biologické stránce věci, ale především o té psychické, která tvoří převážnou část. Je tedy potřeba bavit se o tomto tématu z více úhlů pohledu a diskutovat nad růzností subjektivního chápání dílčích témat. Cílovým skupinám by také měly být předávány informace včas a mělo by se odbourávat tabu i ve věku, který není spojen se zahájením pohlavního života. Je potřeba, aby se informace dostaly k žákům právě před zahájením pohlavního života z důvodu dosažení co nejvyšší efektivnosti primární prevence.

Závěr

Na základě provedeného výzkumu a rozboru odborné literatury můžeme říci, že žáci na druhém stupni ZŠ a SŠ škol mají zájem o téma rizikového sexuálního chování. Na základě odpovědí z dotazníku bylo zjištěno, že nejvíce informací žáci získávají z médií a od kamarádů, ale nikoliv od pedagogů nebo externích lektorů zaměřených přímo na primární prevenci. S tímto faktem také může souviset malý zájem o prevenci v této oblasti v Libereckém kraji. Faktem také je, že mnoho škol negativně reagovala na pouhé vyplnění anonymních dotazníků spojené s tímto výzkumem. Některé školy se tedy staví k tomuto tématu buď se strachem, že je příliš citlivé nebo nemají oprávnění tato témata řešit s žáky bez souhlasu rodičů.

Práce jako celek se snažila popsat a shrnout základní poznatky v problematice rizikového sexuálního chování u dětí a dospívajících. Období dospívání je stěžejním momentem v životě každého jedince a mnohdy postoje a hodnoty vytvořené v tomto období mají vliv na budoucí vytváření vztahů a jejich udržení, ale také na vytváření zdravého postoje k sobě samému v oblasti sexuality a intimity. Je tedy stěžejní, aby se školy v rámci alespoň minimálních preventivních programů věnovaly i této oblasti prevence, a to především skrze její efektivní formy provedení a za dodržování základních etických zásad všeobecné primární prevence.

Dotazníkové šetření v rámci výzkumné části práce mělo za cíl zjistit, zda jsou žáci dostatečně informováni nebo zda mají zájem o prevenci rizikového sexuálního chování. Dle odpovědí získaných v dotazníkovém šetření se ukázalo následující:

- Žáci jsou v některých oblastech rizikového sexuálního chování informováni, ale také v některých momentech vyvstávají mnohdy otázky, na které by žáci potřebovali odpovědi, ale nemají prostor je řešit v domácím prostředí a ve školách jim není věnován speciálně vymezený čas.

Závěrem této práce bych se chtěla věnovat také metodickým doporučením pro programy primární prevence na základních školách a středních školách v oblasti rizikového sexuálního chování.

- Rizikové sexuální chování se projevuje mnohem více v Libereckém kraji oproti jiným krajů v ČR.

Tento fakt by neměl být opomíjen školami, které se zavazují, že se primární prevenci budou věnovat, alespoň v minimální formě. Stejně jako se pracuje na prevenci rizikového užívání návykových látek, tak by měla být věnována pozornost této oblasti prevence. V dnešní době existuje mnoho forem, jak primární prevenci provádět i za pomoci externích lektorů, kteří mohou mít někdy u žáků větší důvěru než přímo jejich vyučující, obzvláště pokud jde o tak citlivé téma.

- Tím bych upozornila právě na fakt, že toto téma a komunikace s ním spojená je velmi citlivá a je u něj zásadní důvěra, jak ze strany pedagoga či lektora, tak celého třídního kolektivu.
- Také bych upozornila na to, že rizikové sexuální chování není jen o tématech spojených s rizikem nákazy pohlavních nemocí či předčasného těhotenství, ale v dnešní době také roste riziko v online prostoru, kde navazuje vztahy mnohem více dospívajících a s tím roste také riziko výskytu neetických projevů.
- Sex a sexualita by také neměla být ve školním prostředí probírána čistě z biologického hlediska, ale měla by se zaměřit na oblasti respektu a vzájemné komunikaci, která je velmi důležitá při navazování zdravých vztahů a fungování v nich.

Tištěné zdroje

CURRAN, D., J., RENZETTI, C., M., 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0525-2.

DOLEJŠ, M. 2010. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2642-6.

FAFEJTA M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Větrovany: Jan Piskiewicz, 2004. ISBN: 80-86768-06-6.

GAVORA, P., 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

HELUS, Z., 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4674-6.

HORT, V., 2008. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-404-5.

JANDROUREK, J. *Úvod do sociologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-644-5.

JEDLIČKA, R., 2018. *Výzkumné metody a diagnostické postupy*. In: *Pedagogická psychologie pro učitele*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0586-1.

MACHOVÁ, J., D. KUBÁTOVÁ. 2015. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5351-5.

MIOVSKÝ, M. 2015a. *Prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze. ISBN 978-80-7422-392-1.

MIOVSKÝ, M. 2015b. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze. ISBN 978-80-7422-393-8.

MIOVSKÝ, M. 2015c. *Programy a intervence školské prevence rizikového chování v praxi*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze. ISBN 978-80-7422-394-5.

NEŠPOR, K., 2008. *Terapie a prevence*. In: Dětská a adolescentní psychiatrie. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-404-5.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L., PERNICOVÁ, H., 1999. *Zásady efektivní primární prevence*. Praha: Sportpropag.

PÁNA, L., M. SOMR, 2007. *Metodologie a metody výzkumu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 978-80-86708-52-2.

PROCHÁZKA, M., 2019. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-88290-28-5.

ŠEVČÍKOVÁ, A. 2014. *Děti a dospívající online*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5010-1.

VÁGNEROVÁ, M. 2005. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0956-0.

WEISS, P. a kol., 2010. *Sexuologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2492-8.

WEISS, P., 2007. Základní pojmy v sexuologii. In: *Česká a Slovenská psychiatrie*. ISSN 1212-0383.

WEISS, P., 2008. *Sexuální deviace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-419-9.

Internetové zdroje

ČSÚ, 2021. *Vzdělávání v Libereckém kraji* (online). ČSÚ (cit. 6. 4. 2021). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xl/vzdelavani-xl>

HLUBUČEK, M., 2019. *Plán primární prevence rizikového chování dětí a mládeže v Libereckém kraji 2019–2021* [online]. [vid 7. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.edulk.cz/LinkClick.aspx?fileticket=Hl6NczbrmTk%3d&tabid=72>

KOPECKÝ, K. a R. SZOTKOWSKI, 2017. *Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru* [online]. [vid. 23. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.e->

bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/133-sexting-vyzkumna-zprava-1-6-update/file

LGBT FOUNDATION, 2017. *Non-Binary Inclusion* (online). LGBT Foundation (cit. 6. 4. 2021). Dostupné: <https://lgbt.foundation/who-we-help/trans-people/non-binary>

MPSV, 2017. *Sešit sociální práce*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-136-2.

MŠMT 2019. *Vybrané zákony vztahující se k prevenci* (online). MŠMT (cit. 20. 2. 2021). Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/zakony-1>

OSPOD, 2021. *Systém primární prevence rizikového chování* [online]. [vid 8. 7. 2021]. Dostupné z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/11cs_4.pdf&original=primarni_prevence.pdf

PAVLAS MARTANOVÁ, V. 2014. *Všeobecná x selektivní x indikovaná školská primární prevence* [online]. NÚV (cit. 20. 2. 2021). Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/vseobecna-x-selektivni-x-indikovana-skolska-primarni-1>

PRAŽSKÉ CENTRUM PRIMÁRNÍ PREVENCE, 2021. *Co je rizikové sexuální chování a nevhodné projevy sexuality* [online]. [vid 14. 7. 2021]. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/index.php/sexualne-rizikove.html>

PŠENIČKOVÁ, P., 2012. *Školní psycholog* [online]. 18. 9. 2012 [vid 7. 7. 2021]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/S/Školní_psycholog

Rámcový vzdělávací program základní vzdělání [online]. Praha: MŠMT, 2017 [vid 14. 7. 2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

VACEK J. a R. GABRHELÍK, 2021. *Prevence rizikového chování ve školách v České republice za školní rok 2019/2020* (online). Adiktologie v preventivní a léčebné praxi (cit. 1. 4. 2021). Dostupné z: <https://www.aplp.cz/uzivani-alkoholu-mezi-vysokoskolskymi-studenty-telovychovy-a-sportu-2/>

WEISS, P., J. ZVĚŘINA. 2009. *Sexuální chování české populace* (online).
Urologie pro praxi (cit. 20. 2. 2021). Dostupné z:
<https://www.solen.cz/pdfs/uro/2009/03/02.pdf>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník Prevence sexuálního rizikového chování na 2. stupni ZŠ a SŠ

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník Prevence sexuálního rizikového chování na 2. stupni ZŠ a SŠ

1. Jsem ... (Vyber jednu odpověď.)
dívka – chlapec - Jiná odpověď...
2. Chodím na... (Vyber jednu odpověď.)
Základní školu - Střední školu – Gymnázium - Jiná škola...
3. Chodím do ročníku... (Napiš číslo)
4. Kolik je ti let?
5. Bydlím... (Vyber jednu odpověď.)
V malém městě - Ve velkém městě - Na vesnici
6. Mám... (Vyber jednu odpověď.)
oba rodiče - nevlastní matku - nevlastního otce - mám to úplně jinak... (napiš jak)
7. Kolik máš sourozenců? (Napiš číslo)
8. Máš doma svůj samostatný pokoj? (Vyber jednu odpověď.)
Ano - Ne - Jiná odpověď...
9. Od koho máš informace o sexu? (Vyber jednu odpověď.)
Rodiče - Kamarádi - Ve škole - Knížky a média (internet a sociální sítě) - Jiná...
10. Myslíš, že máš o sexu všechny důležité informace? (Vyber jednu odpověď. 1 = mám všechny, 5 = nemám žádné)
1 – 2 – 3 – 4 – 5
11. Chceš se o sexu dozvědět více informací? (Vyber jednu odpověď.)
Ano - Ne - Jen něco

12. Zajímá tě téma sex? (Vyber jednu odpověď.)

často o tom přemýšlím - je to běžné a pro život o tom něco vědět potřebuji – málo –
vůbec - hnusí se mi to

13. Baviš se o sexuálních tématech s rodiči? (Vyber jednu odpověď.)

Ano - Jen někdy - Vůbec - Cítím, že doma je to zakázané téma.

14. Pokud se s Tebou v rodině někdo o sexu baví, kdo to je? (Vyber jednu odpověď.)

Matka – Otec – Sourozenec - Někdo jiný z rodiny

15. Máš důvěru a ptáš se na téma sex někoho z učitelů? (Vyber jednu odpověď.)

Ano, často - Ano, ojediněle - Důvěřuji, ale neptám se. - Nedůvěřuji a neptám se.

16. Máš důvěru a ptáš se na téma sex školního psychologa, výchovného poradce, metodika prevence apod.? (Vyber jednu odpověď.)

Ano, často - Ano, ojediněle - Důvěřuji, ale neptám se. - Nedůvěřuji a neptám se. -
Nevím, že někdo takový ve škole je.

17. Máš důvěru a ptáš se na téma sex někoho ze spolužáků? (Vyber jednu odpověď.)

Ano, často – Ojediněle - Mám důvěru, ale neptám se. - Nemám důvěru a neptám se.

18. Které téma o sexu tě nejvíce zajímá, ale chtěl/a bys to víc vysvětlit? (Napiš vlastními slovy)

19. Víš, od kolika let můžeš mít sex podle trestního zákoníku platného v ČR? (Napiš číslo)

20. Je možné nějak trestat, když mají spolu sex osoby, které zákon považuje za děti? (Vyber jednu odpověď.)

Ano - Když je to dobrovolné, tak ne. - Ne

21. Máš zkušenost s líbáním? (Vyber jednu odpověď.)

Ano - Ne

22. Máš zkušenost s dotýkáním na intimních částech těla? (Vyber jednu odpověď.)

Ano - Ne

23. Máš zkušenost s úplným pohlavním stykem? (Vyber jednu odpověď.)

Ano - Ne

24. Znáš dokumentární film „V síti“ (autoři B. Chalupová a V. Klusák, 2020)? (Vyber jednu odpověď.)

Ano - Ne

25. Zažil/a jsi něco podobného jako herečky v tomto dokumentu? (Vyber jednu odpověď.)

Ano – Ne - Nevím

26. Viděl/a jsi někdy pornografické filmy? (Vyber jednu odpověď.)

Často – Občas - Jen jednou - Nikdy

27. Čeho se v sexu nejvíce bojíš? (Napiš vlastními slovy)